NEMZETI NŐNEVELÉS.

XVII. ÉVFOLYAM. 1896. FEBRUÁR. I. FÜZET.

A NŐK EGYETEMI KÉPZÉSE.

Ő császári és apostoli királyi Felségének a nők keresetképességének kiterjesztése és a nőnevelésügy fejlődése érdekében oly fontos, legfelsőbb elhatározása, melylyel a nőknek az egyetemek látogatását megengedte több fontos miniszteri rendelet kibocsátását vonta maga után. A nagyméltóságú miniszter úr az eddig megjelent rendeleteket közlés végett folyóiratunknak is megküldvén, megjelenésük időrendjében ideiktatjuk azokat, mint nőnevelésügyünk fejlődésében korszakos fontosságú örökbecsű okiratokat

I. A budapesti és kolozsvári egyetem tanácsához 1895. évi 65,719. sz. alatt kibocsátott leirat.

A nők tudományos pályákra bocsátásának kérdése hosszú idők óta foglalkoztatja művelt társadalmat, a tudományos köröket és a legtöbb művelt állam kormányzatát.

A társadalmi viszonyok átalakulása, a létért való küzdelem megnehezülése a nők társadalmi helyzetében is nagy változást idézett elő. Ma már a műveltebb körökhöz tartozó nők is mindnagyobb számmal kényteleneknek részt venni az élet küzdelmeiben és a családi élet nyugalmasabb körét gyakran kell felváltaniok a kenyérkereset nehéz és fárasztó munkájával.

Azt bizonyára nem lehet tagadni, hogy azon kereseti módok, a melyeket a régebbi társadalmi felfogás a nők számára — elég mostohán — kijelölt, elégségeseknek nem bizonyultak.

A változott társadalmi és művelődési viszonyok arra kényszerítették a nőket, hogy az eddig megszokott foglalkozások helyett

más, a megélhetést jobban biztosító kereset után lássanak, és az e czélra szükséges ismereteket elsajátítsák.

Ennek a következménye volt, hogy a nők általános műveltségének és ismeretkörének fokozatos gyarapodása mellett lassanként oly hivatáskörök is, a melyekre a tudományos készültség bizonyos foka megkivántatik, s a melyeket azelőtt a férfiak kizárólagos pályájaul tartott a társadalmi felfogás, a nők számára megnyiltak. E nemzedék szemei előtt történt meg a női hivatáskörökre vonatkozó felfogás átalakulása és a társadalom nézletét nyomon követte az állam appretiatiója is, mert saját intézeteinél is oly állásokra, melyeket azelőtt kizárólag férfiak töltöttek be, nőket nagy számmal alkalmazott, és mindenki tudja, teljes sikerrel. A régebbi társadalmi felfogás tehát azokkal az intézkedésekkel, melyeket az állam a nők hivatáskörének kiterjesztésével már eddig tett, helyet adott egy újabb felfogásnak és ez az, hogy a nő a komolyabb életpályákat is be tudja tölteni, ha erre hajlama, tehetsége és hivatása van.

Az önfentartásra szorult művelt, előkelőbb körökhöz tartozó nők szaporodása folytán mindinkább tért foglalt az a jogos felfogás is, hogy a kiválóbb tehetségű nőket a műveltség és tudásnak mégis bizonyos alacsonyabb fokán álló életpályák kielégíteni alig képesek.

Ebből magyarázható, hogy a nők nem szüntek meg arra törekedni, miszerint az állam a szorosabb értelemben vett tudományos pályákat is megnyissa részükre. És ki ne érezné, hogy a női nemnek elvi szigorral való elzárása a tudományos kenyérkereseti pályák egyrészétől, egyike azoknak a nagy társadalmi igazságtalanságoknak és méltánytalanságoknak, melyek a polgáriasultságnak dicsőségét sohasem fogják képezni.

Nem tagadható ugyan, hogy a természet a nőt általában a családi életre utalja, s míg a férfinak az életfentartásért vivott küzdelemben van a helye; addig a nő életfeladatát a benső családi élet kötelezettségeinek hű teljesítésében is kimerítheti.

A kiváló tehetségű és a tudományos pályákra hajlammal biró nőknek a tudományos pályákra való bocsátása azonban, véle-

ményem szerint éppen nem akadályozza a nő hivatásának betöltését, a női erények és ezzel kapcsolatban a közerkölcsiség megóvását. A nők túlnyomó nagy része továbbra is kizárólag a családi élet kötelességeinek teljesítése körében tölti be feladatát. Egyébiránt az, hogy a kiválóbb tehetségű nők képesítést szerezhetnek és szereznek a tudományos pályákra, még ezeknek sem zárja ki a családi élet iránt tartozó kötelességeik buzgó teljesítését. A tudás, a miveltség csak fokozza a belátást, a tapintatot, a családi élet igényeinek okos mérlegelését és a gyermekek nevelésének színvonala pedig lényegesen emelkedik. Sőt meg vagyok győződve, hogy az arra hivatással biró nőknek a tudományos pályán való működése azon, társadalmi és erkölcsi tekintetben egyaránt káros helyzetnek megváltozására is jótékonyan fog közrehatni, mely szerint a házasságkötéseknél, gyakran egész cynismussal, a vagyonosság a mérvadó és a szegény, bár minden tekintetben kiváló nők a családi élet hivatásának betöltésétől, önhibájukon kívül, megfosztatnak.

Jótékonyan fog hatni pedig azért, mert sok nőt képessé fog tenni arra, hogy férjének a családalapítására és fentartására irányított küzdelmeiben hathatósabban segélyére legyen, mint akkor lehetett, a midőn az állami és társadalmi felfogás mereven megfosztotta az erre vezető eszközöktől.

A felett pedig, hogy a nők tudományos pályák sikeres elvégezésére szükséges ismereteket elsajátítani képesek, ez idő szerint kétség nem lehet, mert a művelt nyugati államokban e téren szerzett tapasztalatok azt igazolják, hogy a felsőbb tudományos intézetek női hallgatói a kellő eredményt felmutatják.

A magyar nők szellemi tehetség, akaraterő és szorgalom tekintetében pedig legalább is egyenlő helyet foglalnak el a művelt külföld nőivel.

Hogy az írói és művészi pályán a nők egyaránt nagy sikereket képesek felmutatni, köztudomásu és úgy a múltban, mint a jelenben számos kiváló példa bizonyítja.

Hasonlókép alaptalannak bizonyult azon félelem, hogy a nőknek a férfiakkal együtt-léte az egyetemi tanulmányok alatt erkölcsi és tanügyi szempontokból káros következményű leend.

Ha nem volt káros az a külföldön, úgy a magyar hagyományos lovagiassági érzet mellett azt egyenesen kizártnak kell tekintenem.

Miután véleményében a tanács is azon felfogás mellett foglalt állást, hogy az állam bocsássa a nőket a tudományos pályákra, nem tartottam indokoltnak és méltányosnak, hogy ezen kérdés megoldása hazánkban tovább halasztást szenvedjen. Az ily nagy horderejű kérdésekben a halasztás rendszerint igen nagy időveszteséget jelent, mert jó eleve kell az intézményt biztosítani, hogy az előkészületi tanulmányokat azok, a kik ez intézményt igénybe akarják venni, megtehessék. Ezért tartottam czélszerűnek épen az egyetemi oktatás terén az első határozott lépést megteendőnek, mert így a kenyérkereseti pályákat biztosító képesítő okmányok megszerezhetése világos czélul áll mindazok előtt, a kik e pályákra készülnek.

Ily előzmények után a két egyetem teljes elismerését érdemlő javaslatára, a nőknek bizonyos korlátozással a felsőbb tanintézetekre való bocsáttatása iránt Ő Császári és Apostoli Királyi Felségéhez, a minisztertanács hozzájárulásával, legalázatosabb előterjesztést tettem.

Ő császári és apostoli kir. Felsége Bécsben, f. évi november hó 18-ikán kelt legfelsőbb elhatározásával ezen előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek — a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészeti pályákra való léphetésök czéljából — a felsőbb tanintézetekre leendő felvételre — a mennyiben a szabályszerű felvételeknek megfelelnek — az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján, esetről-esetre engedély adassék és részükre, miután tanulmányaikat, a fennálló szabályok értelmében, sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék.

Igen természetes, hogy ezen, a társadalmunkat mélyen érintő reform sikere érdekében a végrehajtásban, úgy a kormánynak, mint az egyetemi karoknak, a legnagyobb mérsékletet és óvatosságot kell tanusítani.

A főczél az, hogy a kiválóbb értelmi erővel és a tudományos pályákra hajlammal biró nők előtt el ne legyen zárva az oly tudo-

mányos pálya, minőn az emberiségnek hasznos szolgálatot tehetnek és maguknak biztos existentiát teremthetnek.

Az orvosi — különösen a nő- és gyermekorvosi — pálya kétségtelenül olyan, a melyen nagy előnyökkel járhat az erre hivatással és hajlammal biró nők részvétele. Számos külföldi példa igazolja ezt. Az pedig, hogy felsőbb leányiskolák és női tanítóképezdék nő-tanáraitól is magasabb qualificatio kivántassék az eddiginél: elodázhatatlan pædagogiai követelmény.

A jövő fejlődése kétségtelenül az, hogy a tanító, — tehát a tanítónő-képzők tanáraitól közép-iskolai tanári, illetve ezzel egyenlő szinvonalú képesítést kell követelnünk.

Már jó eleve lehetővé kell tehát tenni, hogy majd a jövőben az immár örvendetes fejlődésnek induló magasabb női tanintézeteinknél és különösen a felsőbb leányiskolák és női tanítóit képező intézetek, vagy később keletkező leánygymnáziumok tanáraiul a jelzett képesítéssel biró nőket is alkalmazhassuk. Meg kivánom azonban már ezúttal jegyezni, melyről egyébiránt külön rendeletet fogok kiadni, hogy női tanárokat nem kivánok a fiúgymnáziumokban, reáliskolákban alkalmazni.

Felhivom ennélfogva a tanácsot, hogy a szabályszerű előképzettséget igazoló nőknek felvételt kérő folyamodványaikat, az illetékes karok véleményes jelentésével együtt, minden egyes esetben végeldöntés végett hozzám terjeszsze fel.

Miről a tanácsot f. é. május 25-én 1601. és julius 1-én 1900. szám alatt kelt felterjesztésére tudomás és miheztartás végett azzal értesítem, miszerint gondoskodásomat kiterjesztem arra is, hogy a nők úgy, mint eddig is már történt, az érettségi vizsgára bocsáttassanak és az erre és az ezzel kapcsolatban álló egyéb ügyekre nézve külön rendeleteket fogok kiadni. De már ezúttal a jogosulatlan ambitiók visszaszorítását kivánom elérni azon határozott álláspontom kijelentésével, hogy az érettségi vizsgák letételénél a megfelelő szigort kivánom alkalmazni és a tantárgyak alól való az ide vonatkozó törvények által különben is meg nem engedett, felmentések vagy egyéb, a taneredmény sikerét koczkáztató kedvezményeket engedélyezni nem fogok. Budapest, 1895. évi decz. hó 19.

II. Az országos középiskolai tanárvizsgáló bizottsághoz 72,038. szám alatt intézett rendelet.

Ő császári és apostoli királyi Felsége 1895. évi november hó 18-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészi pályákra való léphetés czéljából — a felsőbb tanintézetekre leendő felvételre, a mennyiben a szabályszerű feltételeknek megfelelnek, az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján esetről-esetre engedély adassék, és részökre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék.

Habár ezen legfelsőbb elhatározásnak azon része, mely a nőknek a bölcsészeti szakra bocsátásáról intézkedik, a középiskolai tanári vizsgálat szempontjából csak két év múlva, vagyis az alapvizsgálatra bocsátás idejében lesz foganosítandó, mindazon által, arra való tekintettel, hogy középiskolai oklevelet szerzett nők sikerrel működhetnek majd tanárokul felsőbb leányiskolákban és tanítónő-képzőintézetekben, s esetleg magánosok által felállítandó leányközépiskolákban, az illetők előzetes tájékoztatása czéljából már most tudatom Nagyságoddal, hogy azon nők, kik engedélyemmel rendes hallgatókul vétettek fel az illető főiskolába, minden további engedély nélkül ép oly feltételek mellett bocsátandók a középiskolai tanári vizsgálatra, mint a férfiak, s velök szemben is az 1883. évi XXX. t.-cz.-nek 60—70. §-ai, illetőleg a hivatali előd̈mnek 1888. évi deczember 20-án 50,098. sz. a. kelt rendeletével kibocsátott tanárvizsgálati szabályzat intézkedései egész terjedelmökben alkalmazandók.

Hogy a nők tanári vizsgálatain semmiféle enyhébb elbirálásnak vagy könnyítésnek helye nem lehet, azt bővebben nem szükséges fejtegetnem; s hogy általában a legfelsőbb elhatározást mily szellemben kívánom alkalmaztatni, arra nézve folyó évi deczember 19-én 65,719. sz. a. kelt, az egyetemekhez intézett rendeletemben részletesen nyilatkoztam. —

Budapest, 1895. évi decz. hó 31-én.

III. Valamennyi tankerület kir. főigazgatóságához 72,039 szám alatt kibocsátott rendelet.

Ő császári és apostoli királyi Felsége 1895. évi november hó 18-án Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával előterjesztésemre legkegyelmesebben megengedni méltóztatott, hogy a nőknek a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészi pályákra való léphetés czéljából, a felsőbb tanintézetekre leendő felvételre, — a mennyiben a szabályszerű feltételeknek megfelelnek, az illetékes felsőbb tanintézet meghallgatása alapján esetről-esetre engedély adassék, és részökre, miután tanulmányaikat a fennálló szabályok értelmében sikerrel befejezték, a képesítő oklevél kiadassék.

Azon szempontokat, melyek engem e legfelsőbb elhatározás kieszközlésére késztettek, már f. évi deczember 19-én, 65.719. sz. a. kelt, az egyetemekkez intézett és a Budapesti Közlönyben megjelent rendeletemben részletesen kifejtettem, valamint ugyanott körvonaloztam azt is, hogy a legfelsőbb helyen adott elvileges engedély alkalmazását — tekintettel azon nagyfontosságú közművelődési és társadalmi érdekekre, melyeket ez intézkedés érint — általában mily szellemben kívánom eszközöltetni.

Minthogy a legfelsőbb elhatározásban jelzett pályákra való léphetés feltételezi a nőknek a felsőbb tanintézetek illető karaira rendes hallgatói minőségben való felvételét, az erre való jogosultságot pedig az 1883. évi XXX. t.-cz. értelmében szabályszerű középiskolai tanulmányok alapján kiállott érettségi vizsgálat adja meg, szükségesnek mutatkozik közelebbről megjelölni és szabályozni azon módozatokat is, melyeket a nők középiskolai tanulmányaira nézve irányadóknak kívánok tekinteni.

Középiskoláink az idézett törvényczikk 15. §-ának korlátai közt az osztály és érettségi vizsgálatok letehetésére eddig is megadták az engedélyt a leányoknak, mint *magántanulóknak*. — A leányok középiskolai tanulmányainak és vizsgálatainak e módozatát ezentúl is fenn kívánom tartani.

A mennyiben e szerint leányok az ország bármely nyilvános

középiskolájánál magánvizsgálatokra s ezeknek sikeres letétele után magán-érettségi vizsgálatokra bocsátásukat kérelmezik, az illetők minden felsőbb engedély kikérése nélkül a fennálló szabályok szerint bocsáthatók e vizsgálatokra, csupán arra kell ügyelniök a vizsgáló-bizottságoknak, hogy a leányok vizsgálatai a fiúk vizsgálataitól elkülönítve tartassanak meg.

Ha az illető leány polgári iskolából vagy felsőbb leányiskolából magántanulói minőségben középiskolai tanulmányokra kíván átlépni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 12. §-a értelmében felvételi vizsgálatot kell tennie, mely a kétnemű intézet megelőző osztályainak tantervi különbözeteire terjed ki. E vizsgálat sikeres letétele esetén azután a leány a középiskola közvetlenül magasabb osztályának, ill. osztályainak anyagából a törvényes időben magánvizsgálatokra bocsátható.

Mindezen vizsgálatok teljesen ugyanazon tanulmányi mérték szerint tartandók meg, mely a középiskolák fiú-tanulóira nézve a tantervekben ki van szabva. Súlyt helyezek arra, hogy ezen új intézkedés jótéteményeiben valóban kiváló szorgalmú és tehetségű nők részesüljenek, s minden jogosítatlan törekvés a megfelelő korlátok közé szoríttassék; azért itt még külön hangsulyozni kívánom, hogy miként a fiúk, úgy a leányok vizsgálatainál sem lehet helye semminemű enyhe elbirálásnak vagy könnyítésnek.

Midőn ezeket a főigazgatóságnak további eljárás végett tudomására hozom, még csak arra hivom fel a középiskolák tanári testületeit, hogy a vizsgálatokra jelentkező leányokat az 1890. évi XXX. t.-cz. határozmányaira is figyelmeztessék, melyek szerint az orvosi karok, úgyszintén a főiskolák mennyiségtan-természettudományi szakosztályainak rendes hallgatóitól a görög nyelv ismerete nem kivántatik, hanem azok, kik e tanulmányokra lépnek, a görög nyelv helyett megszabott tárgyakat választhatják a gymnáziumban.

Budapest, 1895. évi deczember hó 31-én.

Wlassics.

AZ ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK JÖVŐJE.

Mióta zseniális vallás- és közoktatásügyi miniszterünk előterjesztésére ő császári és apostoli királyi Felsége legfelsőbb elhatározása a leányok előtt az egyetemet megnyitotta, illetőleg a bölcsészeti, orvosi és gyógyszerészi pályákra való léphetését megengedte, azóta nagy átalakulásoknak színhelyévé igérkezik lenni a leánynevelés ügye és ennek folytán a szellemi és társadalmi élet minden tere. Az emberi szellem országszerte forrong s terhére van a régi előítéletek, elavult sablonok nyüge, a melytől minden áron szabadulni akar. Új idők, új követelmények. Tudomány, műveltség: nem egyes kiválasztott osztályok monopoliuma többé s az ezekből kiáradó világosság egyformán jelöli ki az igazság útját, mindenkinek kor, rang és nemi különbség nélkül. Lehullott ezzel azon khinai válaszfal, mely a leányokat az egyes tudomány-szakok művelésétől visszatartotta és nem engedte meg, hogy a nők a tudományok magasabb nivóján is, mint gyakorlati tényezők, működjenek és nemi sajátlagosságuknak megfelelő tért foglaljanak el. A fentemlített legfelsőbb elhatározás tehát a szó legnemesebb értelmében vett egyenlőség, és ez valóban az emberi szellemet megillető általános szabadság!

Ha azonban meg van adva az út és a mód, mely szerint a nők az egyetemekre mehetnek, gondoskodni kell az eszközökről is, melyek segítségével e czélt könnyebben elérhetik. A nők e czéljának elősegítésére a társadalom már megmozdult. A mozgalom élén az országos nőképző-egyesület áll, a mely nem régen azt határozta, hogy polgári iskoláját és tanitóképzőjét nyolcz osztályú leánygimnáziummá fogja átalakítani. Üdvözöljük az «Országos Nőképző-Egyesület»-et e nagyszabású reform küszöbén és kivánjuk, hogy

az ige minél előbb testté váljék! Azonban a társadalom nem tehet mindent, s mi úgy vagyunk meggyőződve, hogy az állam sem zárkózhatik el teljesen e fontos kérdés megoldása elől. Ha nem is azonnal, de azt hiszem, csak idő kérdése az, hogy állam kezébe veszi a nők középiskolai tanulmányainak kérdését. Mert, hogy a leányok, csak privatim végezzék középiskolai tanulmányaikat, az egyelőre — míg számuk kicsiny — lehetséges leend és megengedhető, de ha az érettségi vizsgálatra magán uton készülők száma nagyobbodik, akkor az nagy nehézségekbe fog ütközni. Feltétlenül helyeseljük a miniszter úrnak f. é. január hó 12-én kiadott rendeletét, melyben meghagyja a főigazgatóknak és az illető gimnázumi vagy reáliskolai tanártestületeknek, hogy a női magán-vizsgálatoknál teljes szigorral járjanak el és az oda nem való női elemet mindjárt elején utasítsák vissza. Magunk is azt tartjuk, hogy ha a kultuszminiszterium a fiuk iskoláztatását a középiskolákban szigorú korlátok közé helyezte, akkor nem mérhet kisebb mértékkel a leányoknak sem, nehogy esetleg e téren túltermelés vagy félmíveltség álljon be, a mi semmi esetre sem volna kívánatos dolog.

Azonban nem zárkózhatunk el annak kijelentésétől, hogy a mennyire csak lehet, a tanulást és a nyilvános iskolához való hozzáférhetést a leányoknak szintén meg kell könnyíteni és nem szabad őket sablonszerű bürokratizmussal a tudományok további művelésétől elriasztani. Az államnak is érdekében áll már most, hogy — megfelelő segédeszközök nyújtása által — középiskolai tanulmányaikat a leányok is minél tökéletesebben végezhessék el. Szerény nézetünk szerint az állam úgy segíthetne a dolgon, ha egyelőre az állami felsőbb leányiskolákat reformálná; mert tagadhatatlanul ezek állanak jelenleg legközelebb a középiskolákhoz. Aztán rövid idő mulva, legalább Budapesten és Kolozsvárott, a hol egyetemek vannak, egészítené ki az ottani állami felsőbb leányiskolákat nyolcz osztályú női középiskolákká. A többi vidéki állami felsőbb leányiskolák megmaradnának hat osztályú iskoláknak, de a reformba természetesen ezeket is bele kell vonni, hogy egyöntetű tanítás és eljárás legyen valamennyi állami felsőbb leányiskolában.

A miniszter úr — igen tapintatosan és bölcsen — egyik előbbi rendeletében kijelentette ugyan, hogy a nők érettségi bizonyítványainak megszerzését úgy szándékozik megkönnyíteni, hogy azon felsőbb leányiskolákban, a melyekben több olyan növendék jelentkezik a latin nyelv tanulására, a kiknek tehetségétől elvárható az érettségi vizsgálat sikeres kiállása, ott a latin nyelv tanítását meg fogja engedni. De ez, szerény nézetünk szerint, még nem lesz elegendő, mert az 1883. évi XXX. t.-cz. 12. §-a értelmében, a leány polgári iskolából vagy felsőbb leányiskolából magántanulói minőségben középiskolai tanulmányokra átlépni kivánó leánytanulónak felvételi vizsgálatot kell tennie, mindazon tantárgyakból, mely a kétnemű intézet megelőző osztályainak tantervi különbözeteire kiterjed. Ez a különbözet pedig a jelenleg érvényben levő kétnemű intézet (felsőbb leányiskola és gimnázium) tanterve közt roppant nagy, és így az illető leánytanuló elé nagy nehézségek gördülnek, mit az állami felsőbb leányiskolák reformálásával nagy mértékben, vagy tán teljesen enyhíteni lehetne.

Miben állana tehát az állami felsőbb leányiskolák eme reformja?

Mindenekelőtt erősen hangsúlyozni óhajtjuk, hogy mi a felsőbb leányiskolákat ezentúl is oly intézeteknek kivánjuk meghagyatni és tekinteni, melyeknek mint nyilvános tanintézeteknek czéljuk legyen «*alkalmat nyújtani arra, hogy bennök társadalmunk női tagjai nemük sajátlagossága és a társadalmi jelen viszonyok által feltételezett, de egyszersmind oly mérvű általános műveltséget szerezhessenek, a mely egyfelől élethivatásukra szükséges, és másfelől megfelel azon általános műveltségnek, melyet a férfiak saját életczéljaik érdekéből gimnáziumi és reáliskolai középtanodáinkban nyerhetnek*». — Igy van ez az 1883. évi augusztus hó 11. napján 26,386. sz. a. k. miniszteri rendelet és szervezetben szépen körülirva; — ezen passzus azonban, nem tudni mi okból, az 1887. évi julius hó 7-én 28,999. sz. a. k. miniszteri rendelet- és szervezetből teljesen kimaradt. Mint nyilvános középiskolában, a műveltség minden luxusa kerülendő, és csak azt tanitsák benne, a minek ismeretére nem csupán néhány növendéknek, hanem általános művelt-

ségük érdekéből mindazoknak szükségük van, kik ezen tanintézetbe belépnek.

A felsőbb leányiskoláknak tehát ezentúl is az legyen a céljuk, hogy általános műveltséget nyújtsanak, de e mellett egyszersmind azon tanulókat is elősegítsék, illetve azok munkát is megkönnyítsék, a kik a női középiskolai tanulmányokat tovább folytatva, az érettségi bizonyítvány megszerzésével, a tudományos egyetemekre jutni törekszenek.

Hiszen a fiúközépiskolák czélja sem más, mint az illető tanulóknak általános műveltséget nyújtani és e mellett előkészíteni őket arra, hogy majdan az egyetemre jutva, ott becsülettel megállhassák helyüket és felsőbb tanulmányaikat sikerrel folytathassák és eredményesen befejezhessék.

A felsőbb leányiskolák fentérintett reformja kiterjed tehát először felügyeleti állapotukra, másodszor szervezetükre és harmadszor tantervük megváltoztatására.

A mi a felsőbb leányiskolák felügyeleti kérdését illeti, úgy vagyunk meggyőződve, hogy lángeszű miniszterünk meg fogja találni a módot, a mely e tekintetben az állami felsőbb leányiskolák nivójának és méltóságának legjobban megfelel, a mint megtalálta nem régen a módot a középkereskedelmi, vagy már most felső kereskedelmi iskoláknál is, mikor e kérdést oly tapintatosan, mind a kereskedelmi iskolák érdekeinek megfelelőleg, mind pedig ezen iskolák tanártestületeinek általános és teljes megelégedésére — egy tollvonással — oldotta meg.

Az állami felsőbb leányiskolák szervezeti szabályai szintén sok változást igényelnek. Messze túlterjedne e czikkecske határain, ha azokat e helyütt részletezni akarnók, csak azt az egyet óhajtjuk különösen kiemelni és hangoztatni, hogy a felsőbb leányiskoláknál alkalmazandó tanerők kvalifikációját teljes szigorral kellene precizirozni, és hogy az 1883. évi XXX. t.-cz. II. fejezetében foglaltak, az állami felsőbb leányiskoláknál alkalmazott igazgatók, tanárok és egyéb tanerőkre is érvényesek legyenek, a mint az az 1883. évi felsőbb leányiskolai szervezetnek 5. §-ában világosan ki is volt fejezve. Az 1887. évi szervezetből ezen szakasz is kimaradt.

A mi a tanterv változtatását illeti, mindenek előtt meg akarjuk jegyezni, hogy a tanórák heti számát szaporítani semmi körülmények közt sem óhajtjuk. A heti óraszámot az alsó három osztályban a testgyakorlattal együtt legfölebb 28, a három felső (IV., V. és VI. osztály) osztályban a testgyakorlattal és a fakultativ tantárgyak tanítási idejével együtt legfölebb 30-ban vélnők megállapítani.

Az egyes tantárgyak változtatásáról röviden szólok, mert e soroknak nem az a czéljuk, hogy legapróbb részletekig dolgozzák fel az egyes tantárgyak osztályokra szóló beosztását, hanem csak az illető körök figyelmét óhajtják e tárgyra felhívni, hogy az állami felsőbb leányiskolák reformját ideje korán keresztül lehessen vinni.

A hittan, a magyar nyelv, német nyelv és a földrajz kevés változtatásra fog szorulni, mert a tantárgyak — nézetünk szerint — épen annyit, de sőt többet is nyújtanak a növendékeknek a felsőbb leányiskolákban, mint a megfelelő osztályok tanulóinak a gimnáziumokban. A felsőbb leányiskolai történelem is eleget nyújt, csak más csoportosításra, illetve osztályonkénti beosztásra szorul, vagyis a gimnáziumi beosztásnak megfelelőleg az osztályok tananyagát fel kell cserélni.

A franczia nyelvről keveset kell mondanunk, mert e tantárgyat a gymnásiumokban kötelezőleg nem tanítják, a reáliskolákba pedig vajmi kevés leánytanuló fog érettségi vizsgálatot tenni, mert hiszen maguknak a reáliskolai tanulóknak is pótérettségi vizsgálatot kell a latin nyelvből tenniök, ha a tudományos egyetemekre beiratkozni akarnak. Ezért a nők inkább a gimnáziumok felé fognak gravitálni. Azonban egyet óhajtunk megjegyezni, hogy a franczia nyelv tanítását, ha tőlünk függne, csak a felsőbb leányiskola III. (harmadik) osztályában engednők megkezdetni, mert ott már érettebbek a növendékek és mert már a II-ik osztályban, három nyelvet tanítani, soknak tartjuk.

Az angol nyelvet illetőleg, azt tartjuk, hogy ezen nyelvnek, bár fakultativ tanítását is, a felsőbb leányiskolákban teljesen mellőzni lehetne, mert különösen vidéken, a nemzetiségi helyeken

felállított felsőbb leányiskolák tanulóinak úgy is három nyelvvel kell megküzdeniök. Kivételt e tekintetben legfölebb a fővárosi felsőbb leányiskolák képezhetnének.

A latin nyelvnek, mint fakultativ tantárgynak tanítását — nézetünk szerint — a felsőbb leányiskola III. vagy IV-ik osztályában kellene megkezdeni és a tananyagot az egyes osztályokban úgy kellene beosztani, hogy minden nagyobb nehézség nélkül tehessék le a felvételi vizsgálatot azok, a kik a gimnázium VII. osztályára mint magántanulók beiratkozni akarnának. Erre nézve szükséges volna egy oly latin nyelvből képesített tanárnak alkalmaztatását az illető felsőbb leányiskolánál elrendelni, a ki ott mint rendes tanár működnék és a mellett valamely más tantárgyat is adna elő, mert óraadókkal nem igen lehet e tekintetben czélt elérni.

A görögpótló tantárgyat — mint fakultativ tantárgyat — a felsőbb leányiskolákban szintén úgy lehetne tanítani és az V. osztályban megkezdeni, a mint az a gimnáziumokra nézve el van rendelve. Magáról a görög nyelvről nem szólok, mert a görög nyelv tanulására, tán kétszáz érettségire készülő leány közül egy fog vállalkozni, e miatt pedig tanfolyamot berendezni, teljesen fölösleges dolog volna.

A rajzot illetőleg, kevés mondani valónk van, mert ezen tantárgyat a felsőbb leányiskolák valamennyi osztályában rendszeresen tanítják, s így itt semmi nehézség sem merülne fel.

Igen nagy eltérés mutatkozik a természetrajznál, mivel ezen tantárgy, különben is helytelenül, a felsőbb leányiskolákban csak az I. és II. osztályban fordul elő, míg azt a gimnáziumokban az I. és II. osztályon kívül, a IV., V. és VI. osztályban is rendszeresen tanítják. Ezen tárgyat a felsőbb leányiskola V. és VI. osztályban kellene tanítani. A vegytan- és ásványtannal nem volna baj, mert a felsőbb leányiskolák III. és IV. oszt. tananyagát csak fel kellene cserélni, de a növénytan és az állattan tanítása a felsőbb leányiskola illető osztályaiban csak bifurkáczió útján volna lehetséges.

Legnagyobb nehézséggel kell majd az illető tanulóknak meg-

kűzdeni a mennyiségtannál (algebra és geometria), mert ezen tárgy — a jelenlegi szervezet szerint — vajmi keveset nyújt a felsőbb leányiskolai növendékeknek. Ez a felsőbb leányiskolai tanterv leggyöngébb része! Valamivel több az, a semminél. Rendszeres algebráról és geometriáról a felsőbb leányiskolában ez idő szerint, szó sincs. A VI. osztályban ízleltetőül valamicskét tanítunk ugyan az algebrából, de mi az, a gimnáziumi algebra és geometriához képest! Azt tartjuk, hogy itt is kellene a dolgon segíteni az által, ha az arithmetikát az alsó három osztályban tanítanók és befejeznők, a IV., V. és VI. osztályban pedig már a szorosan vett algebrát és elméleti geometriát adnók elő. Az V. osztálybeli könyvviteltan a VI. osztályban a háztartástannal kapcsolatban adatnék elő.

Valaki azon ellenvetéssel állhatna elő, hogy mire való volna az a sok algebra és geometria a leányoknak, ha azok tanulmányaikat tovább folytatni nem akarnák! Erre az a válaszunk, hogy a mennyiségtannak, mint fölötte észképző és elmeedző tantárgynak tanulása még senkinek sem vált ártalmára, hanem mindig inkább hasznára. Hiszen az állami felsőbb leányiskolák régibb tantervei is szintén sokkal többet irtak elő az algebrai és geometriai tananyagból, csak az 1887. évi tanterv és szervezet bánt olyan mostohául a mennyiségtannal.

Erősen hiszszük, hogy ilyen szempontok szemmel tartása mellett reformált állami felsőbb leányiskola, egyrészt megadná a módot a nőknek általános műveltségük megszerzésére, másrészt pedig megkönnyítené tovább haladásukat és így erős oszlopává válnék a hazai közművelődésnek és kulturának.

Beszterczebánya. *Gúta József.*

ÚJ KORSZAK.*

«Zörgessetek . . . és megnyittatik». . . . . És ime megmozdult a hatalmas érczkapu. Egy bűvös érintésre fölpattant a conservativ elfogultság nehéz zára, erőtlenségében aláhullott az évezredes békó, mely fogva tartotta a szellem szabad fejlődését.

A búcsúzó XIX. század hazánkban még egy nagyot akart alkotni, hogy emléke tündöklőbb betűkkel legyen megörökítve a haladás évkönyvében. — Ez a század az, mely meg merte tagadni ősei jogát, ez a század az, mely elismerte, hogy a nőnek élethivatása a lélek vigasztalása és megedzése, gyógyítása és nevelése nemcsak a tűzhely melegénél, hanem mindenütt, önfeláldozó, jótékony lelkének heve a meddig csak elhatolhat. — De hiszen nem, nem is a század, egyetlen ihletett férfiú lelkéből tört ki az égi láng s beragyogta előtte — üstökös módjára — e kis, de tetterőben és jellemében oly nagy nemzet culturájának jövőjét.

Igen, — az egyetem kapui új korszakot nyitnak meg nevelésügyünkben, melyben ez az ügy czéljának tudatára emelkedik.

Nádszál önbizalom, vagy avatatlanok gáncsa ne, oh ne tartsa e kapukat csukva egy perczre sem: kenyérkereső és a tudományt, a lelki műveltséget szomjúhozó kövesse a szükség parancsszavát, hódoljon szíve beszédének. Menjenek hivatottságból, menjenek okos divatból nehány évre, vagy rövidebb időre csak, mint az előkelő amerikai nők; tanuljanak, hogy a külvilág perspektívája tökéletesebb legyen lelkükben. Hiszen a nálunk mind gyakoribb és gyakoribb s látogatottsággal dicsekedhető egyetemi cyklusos

* E lelkes czikk írója a makói polg. leány-iskola tanítónője, jelenleg a zürichi egyetemen a math. tudományok hallgatója. Szerk.

előadások eléggé bizonyítják, hogy a magyar nők is sóvárogják az emelkedettebb tudást. — Menjenek ..... kára nem lesz belőle e honnak ..... *s ne maradjon a nevelői pályán senki, senki más, csak az igazi hivatott, a megtestesült lelkesedés,* csak az, a ki lelke kincseit nem anyagi érdekből és nem is önös jólesésből gyüjtögette, hanem azért, hogy velük másokat, egy nagyobb családot, egy nemzetet gazdagítson, boldogítson. Egytől-egyig ilyen nők legyenek a nevelés zászlóvivői, kiknek lelke gyönyörüséget talál e munkában, s mindig éber befogadni a tanügy javát szolgáló benyomásokat, sőt szinte öntudatlanúl is szedi a mézet nemes és mérges virágról egyaránt, hogy vele a jövő nemzedék most izmosodó törzseit éltesse.

Gúnyja nyílával sebezni kiván Albert, Bécs világhírű chirurgusa, midőn a nők orvosi tanulmánya ellen emelve föl fegyverét azt mondja, hogy mihelyt egész kedvvel, egész szenvedélylyel nem élheti bele magát a nő munkájába, megszünt minden ereje; ellenben a férfi mindenkor kész elszánt bátorsággal küzdeni azért, mit esze és a szükség parancsol. Nem, tudós professor, ez a tény nem gyengesége mellett bizonyit a nőnek! A hol egész kedvvel, szenvedélylyel dolgozik a nő: ott erős. Ennek a kedvnek, ennek az odaadásnak érvényre kell jutni a tanításban is. — Ez az önzetlen tetterő, a lelkesedés tüze lesz majd a reánk várakozó század nagy chemikusa, ez fogja megelemezni és eloszlatni azt a nehéz gázburkot, mely tanügyünk haladását ma még oly kedvezőtlenül módosítja.

Im, — nők előtt is nyitva minden pálya, van remény, hogy a tanítás mezejéről egytől-egyig ki fogják szorítani a hivatott erők a csak kenyérért dolgozókat. És ez lesz a legfontosabb tényező tanításügyünk reformjában, ez lesz a magyar műveltség legfőbb emelője. Mig a tanterv-javitás ma még csak elméletileg gyógyítaná a bajt.

Mert valljuk be, mint a hogy nem abban az országban van legnagyobb erkölcsi jólétben a nép, a hol a törvények legüdvösebbek, hanem, hol a nép erkölcsi magaslaton álló, geniális tanácsolói és vezetői legjobban hozzá tudnak férkőzni annak lelkéhez:

úgy az iskola többé vagy kevésbbé jótékony működése sem attól függ, mennyire kifogástalanok az irányító rendeletek, mint inkább attól, vezetője mennyire érzi a reá várakozó feladat fölemelő súlyát s mennyiben tudja nemes ambitióját az ember-képzés érdekében gyümölcsöztetni. Ilyen tényezőket küldeni szét a nevelés terére, a tanítóképzők nehéz feladata. Fájdalom, ez az átalakító munka nem lehet rohamos, az új szellem csak lassan-lassan hódíthat tért magának, mint a bányász kalapácsa. Ámde mig a sziklaút átvágódik, kevesebbel is be fogjuk érni, be azzal, hogyha a tanítás közvetlen ellenőrzői: az igazgatók vagy még inkább a tanfelügyelők, egytől-egyig mélyen át lesznek hatva hivatásuk fontosságától s a nemes öntudat és nevelői tapintat büvös erejével bizton kormányozzák azt a nagy hajót, melynek járása is, kikötése is, vészt talán még többet rejt magában, mint a mennyi üdvöst nyújthat ez édes hazának. — De ha csak egy is lazán tartja az evezőrudat: nincs többé erő, mely kormányozni birja a haladás egységes hajóját: egy tekintélyes résznek ki kell szállnia. Így önhibájukon kivül hányan és hányan nem jutnak el az éltető forráshoz, melynek nedve, a haladás, az erkölcsi boldogulás útján oly erőt adna a léleknek, hogy az önjaváért küzdve, egy egész nemzet jólétét munkálja.

És közoktatásunk legfőbb kormányosa éles tekintetével rögtön belátott a bajok labyrinthjába, a midőn elsőben is a tanfelügyelőket kivánta rendeltetésük igazi ösvényére terelni: — majd a tanítóképzésre fordította figyelmét, nemes érdeklődéssel kisérve annak munkáját.

Amaz, az iskolák ujjászervezésének leggyorsabban fejlődő magva. Csak, ha már e mag megfogamzott, sőt életerőt nyert és ha már a lelkes tevékenység ózontartalmú, éltető levegő mindenütt, még az iskola-falak likacsaiból is kiszorította a kénytelen, a kedv nélküli, a kenyérkereső munka fojtó gőzét: akkor, de csakis akkor lehet szó, hogy az új klimának megfelelőleg merőben új, termékenyítőbb talajt adjunk a zsenge, de erősen fejlődő növénynek.

Sok hibája, hiánya van tanításügyünknek. Hogy férges gyümölcsei lehulljanak, meg kell, kétségkivül meg kell rázkódnia

az iskola-rendszer egész törzsének, de hadd varázsolják előbb a közel jövő avatott, lelkes kertészei, a tanítók maguk, rugalmassá a merev vázat, mert különben nem tudja elviselni a reáható változtató erőt. Mind e mellett is le fog törni egy-egy ág, nem baj, fölösleges volt rajta. Egy ilyen ága lesz az iskola-rendszer törzsének nyilván a mai polgári iskola is, mely idegen intézmény a magyar földben sehogysem tudott fölvirágozni. Hogy mi lesz helyette az új hajtás, az a mag életrevalóságától függ még.

Talán czélravezetőbbnek mutatkoznék a praktikus Svájcz iskola-beosztása, mely fiút leányt egyaránt átvisz az I. fokú iskola mind a hat évén. Így az iskolaköteles évek folyamán egy tökéletes erős alapot nyer a növendék, mely magában is hasznos, de építeni is könnyebben lehet rá. E mellett el van érve, hogy a II. fokú iskolák alsóbb osztályainak működését nem bénítják meg azok, kiknek tovább tanulni nem czéljuk. Miért is emez iskolák törekvése arra redukálódik, hogy azoknak szolgáljon, a kik a felsőbb kiképzés lépcsőjére szándékoznak hágni.

De a mi polgári iskolánk sokkal többet akar, mint ama II. fokú iskolák, és semmit sem ad. Mert a nép igényeit és életczélját mellőzi, az iparos osztálynak nem nyújt gyakorlati hasznot s a középosztályt nem elégíti ki. Hogy a lelki müveltségre törekvő ne kicsinyelhesse, de a mellett az egyszerűbb élethivatású is haszonnal időzzék iskolánkban: gondolkozni tanítottam meg növendékeimet, mert a józan áttekintő, itélő képesség lesz majd legbiztosabb kalauzuk az élet szövevényes utain. És hogy a kedély flórája is kapjon harmatot: az igazért, a természeti szépért hevülni tanítottam még meg kis seregemet. — És úgy érzem azokéval együtt, kik velem egyértelműleg dolgoznak, hasznosabb volt munkám, mint ha egy csomó grammatikai vagy számtani szabálylyal, történelmi évszámmal és földrajzi nevekkel gazdagítottam volna növendékeim emlékező tehetségét.

Mert mondanom sem kell, én a tanterv javítását meddőnek tartom ott, a hol csupán az iskolák tökéletesítéséről van szó, mindaddig, míg a tanítás sok-sok helyt csiszolatlan kőkorszakát éli még. A polg. iskolai tanterv színvonalon áll, s meg-

enged határaiban mindent, a mi czélja lehet a modern tanításnak, legfölebb itt-ott szorul még gyakorlatiasabb irányú javításra vagy a gyors lépésben haladó természettudományok kibővítésére.

Mint a vadon élő bennszülött nép magán hordja a legkezdetlegesebb műveltségi állapotok nyomait: elszomorító tapasztalat! Közoktatásunk is élő példákon mutathatja be a millenáris kiállításon fejlődése történetének minden mozzanatát a legelső lépéstől kezdve. Mennyire félremagyarázva, kijátszva a magas kormány bölcs intentiói! A tanítók módszere meghiúsítja, illuzóriussá teszi a kormány terveit, munkáját. Igaz, hogy a tanterv hivatva volna a tanítás minden apró ágazásában egészséges, egységes áramot indítani, de haszna legtöbb helyt csak arra redukálódik, hogy követőinek védő-bástyát nyujtson a kishitű támadások ellen, míg a tanítás beteg rythmussal majdnem élettelenül lüktet.

Ez a szomorú tény adja meg a feleletet arra, hogy miért kerülnek ki a lánykák felületes, épen nem maradandó tudással az életbe, mely felületesség pedig jellemükké válik azoknak, kik később egy-egy boldogtalan család alapítói lesznek. S fájdalom arra is, hogy várható-e az idő, mikor erkölcsi hasznokban visszafizetik a családok a nemzetnek mindazt, a mit az iskolákra áldozott: kedvezőtlen a válasz.

Míg a szegény gyermek mázsaszámra czipeli naponként haza a magolni való leczkéket s a tanár azt hiszi magáról, hogy ő a tanterv meghagyása szerint *nem adott házimunkát*, addig nem. Midőn a magas rendelet a házi feladatoknak határt szabott, nem azt mondta-e ki hallgatagon, hogy a tanított anyag javarészét az iskolában kell feldolgoztatni a gyermekkel? De hány iskola dicsekedhetik azzal, hogy megértette a kormány czélzatát? S nem kijátszása-e a hasonló értelmű magas rendeletnek az is, hogy némely iskolában, s ez már a haladás stádiuma, kérdésekkel úgy vezetik a tanuló feleleteit, hogy az betűről-betűre a könyv bemagolt szavait reczitálhassa, mint önlelke termékét? Ilyféle sors vár a magas kormány most fölhangzó ama kívánságára is, hogy *önálló előadásra tanítsa meg az iskola érettebb növendékeit!* A magoltatás kétszeres mérvet fog ölteni, talán mindenfelé, mert látszólag

legalább is annyi eredményt mutat fel, mint a fárasztó kifejtést követő gondolkozni tanítás s a logikus előadás begyakoroltatása. Szerintem legigazabb tere nyílnék az önálló előadás elsajátíttatásának, ha a tanuló kezébe adott könyvek vázlatszerűek volnának, a melynek reprodukálása semmi körülmények közt sem lenne kielégítő, hanem ki-ki saját erejéből kibőviteni volna kénytelen.

Az iskolai írásbeli munkák készíttetésmódja is hű lenyomata egyes iskolák színvonalának. Otthon elkészített tervezetről, melyet még hozzá ki is javít az ellenőrző feladat-adó, másolják le a növendékek azt a munkát, melynek hogy mi a themája — több kifejtett közül, — csak az illető írásbeli órán kellene megtudnia a növendéknek. Ilyen tükör áll a jóhiszemű bíráló előtt, a ki épen ez iskolai, minden idegen hatás kizárásával készült munkákból akarja megítélni a tanuló értelmi fokát és fogalmazási ügyességét. — Érdekes epizódot mondhatok a rajzoktatás teréről is! Egy papucsminta festésével ki van merítve a rajzolás kézimunkai vonatkozása. — De hogy lehessen a földrajzi történelmi vonatkozással tanítani? Oh, itt bizonyára lehetetlent követel a tanterv: a földrajz egészen kiszorul s lesz történelem. A miniszteri rendelet a helyi viszonyokhoz módosítja a német nyelv tanításának mértékét. Ez is félreértve! Mi az eredmény az ország szívében, a hol az iskola az egyedüli forrása a német nyelv elsajátíthatásának? A mérték alig különbözik a nullától, a minek természetes következménye, hogy a szülök kénytelenek gyermekeiktől megválni, s a szomszédos kis községek zárdáiban kénytelenek leányaikat elhelyezni, hogy egy kis ismeretséget kössenek a gyakorlati hasznú német nyelvvel.

És a számtan? Határozottan beruházott példákat követel a tanterv, az igaz; de megvan ennek a történeti háttere, mert volt idő, mikor épen csak a levegőből kapkodta ki a tanító az ott szállingó számokat. S most? A számok sok szép ruhájától *nem lát a tanuló számigazságot, elvont, tiszta számképe alig van*; a logikai megoldás meg abban kulminál, hogy néha eltalálja vajjon szorozni kell-e vagy osztani?

De mondjam-e tovább? Elég-elég a kétségbeejtő példákból,

komor tónusukkal már megvilágították a képzés, a nevelés állapotát. S még sem csüggedünk, hisz most van rá legkevesebb okunk: minden nap közelebb visz bennünket ahhoz az időhöz, mikor tanterv, tankönyv nem lesznek többé élettelen szóhalmazok, mert a tanítóképzők áldásos munkája folytán olyanok kezében lesz a tanítás, a kik elevenséget varázsolva bele, megértik a sorok közeit, mivel hasonlót alkotni maguk is képesek volnának. Eme tanítók együtt működésével lehet majd a mai tanítást az ágyból, mely helyenkint eliszaposodott, egészen új mederbe terelni.

Mert nagyon természetes, — egy-két minta leány-gymnasium szervezése csak annyiban viszi előbbre az ügyet, hogy míg helyesen idomítja a társadalmi osztályok felsőbb elemeit: az egyetem szolgálatában állván, szétszórja a hivatalt keresőket s a tanítói pályára csak a hivatottakat vezérli. De a nép nevelése mindaddig gordiusi csomó marad, mígnem a vázolt lassú átalakulás csillaga kigyúl az égen. Mindaddig, míg a tanítók lelkessége és tudása arányban nem fog állani nagy és szent feladatukkal!

Hazám tanítónői, kik érzitek lelketekben e szent lelkesedést, előre! Buzdítsátok és bátorítsátok a csüggedőket. Ha a férfi erejét és eszét viszi bele a munkába, vigyük mi bele lelkünket, szívünket! E nemes versenyből megbecsülhetetlen haszna lesz hazánknak. Ez fogja új irányba vezetni a szó nemesebb értelmében, reformálni közoktatásügyünket, kulturánkat.

Zürich. *Molnár Evelin.*

NEHÁNY KÜLFÖLDI FŐZŐ-ISKOLA.

Legutóbb tett külföldi tanulmányutamon különös figyelemmel kisértem az útamba eső osztrák és németországi főző s háztartási iskolák szervezetét, működését és berendezését.

Mielőtt azonban a tapasztaltakat előadnám, néhány általános megjegyzést kell tennem, a mit a kérdést tanulmányozónak mindenkor szem előtt kell tartania.

A külföldi úgynevezett «*Haushaltungs*»- és «*Koch*»-*Schule-k* keletkezésöket többnyire egyes fenkölt gondolkodású emberbarátok nemes elhatározásának köszönhetik s ezért azok csaknem kivétel nélkül a társadalom magántevékenységére támaszkodva fejtik ki hasznos munkálkodásukat. Innen van azután az is, hogy, mert ezeknek eljárása nyilványos ellenőrzés alatt áll, ezen intézetek működésökben korántsem mozognak oly szabadon, mint a hogy ezt például a «*Reinische Kochschule*»-ben tapasztaltam, mely J. B. Krebsnek képezi magántulajdonát.

A «*Haushaltungs*»- és «*Koch*»-*Schule*»-*kat* czéljok és működéskörük szempontjából egymástól mereven szétválasztani alig lehetséges, mert nem merném biztos határvonalul felállítani azt, hogy az utóbbiak növendékei társadalmi állásukat véve inkább abból a szempontból végzik a tanfolyamot, hogy annak idejében saján önálló s magasabb igényekkel bíró háztartásukat a tanultak alapján vezessék, és hogy a Haushaltungs-Schule hallgatója azért iparkodik a főzéssel kapcsolatos többi teendőket is elsajátítani, hogy azokat ne csak mások háztartásában, hanem esetleg iparos vagy gyári s kézi munkával foglalkozó férje által neki biztosított szerény otthonban is, mint családalapító-fél érvényesíthesse. Ezért a háztartási tanfolyamok és a főzőiskolák, avagy a

mind a kettőt egyesítő «gyakorlati háztartás» intézményének létesítésénél mindenkor arra kell törekedni, hogy inkább a gyakorlati élet által igazolt czélok valósíttassanak meg, a melyek sem a magasabb igények, sem pedig a mindennapi és szűkebb körülmények közt lévők háztartásában felmerülő szükségletek kielégítését nem akadályozzák.

A mi már most az érintett kétféle intézményt illeti, ezekre nézve a következőket adhatom elő.

A) Háztartási tanfolyamok.

Czéljok: alapos oktatás adni az egyszerű (polgári) konyha ellátásában különös tekintettel az önálló háztartásban előforduló összes kézi munkákra s gyakorlati ügyességekre s az élet különböző viszonyaihoz mért igényekre abban az értelemben, hogy esetleg a tanultak alapján ki-ki ne csak saját háztartását vezethesse, hanem azokban önálló kereset-forrásra is tehessen szert.

A «*Lette-Verein* zur Förderung höherer Bildung und Erwerbsfähigkeit des weiblichen Geschlechtes. Berlin S. W. Königgrätzerstrasse 90.» — eltekintve a kereskedelmi-, a fényképező- s az ipar-iskoláktól — a szabósági, a kézi munka, kézi munka-tanítónői, a ruhadiszítői, a gépvarrási, a fehérnemű szabási, a fodrász-, a művészeti kézi munka-, az ékitményrajzi-, a műipari, a gépbimzési, a methodikai s könyvelői, a vasaló és csipkemosó-tanfolyamok mellett külön háztartási tanfolyamot is tart fenn N. O. Elisabethstrasse 27*a)* sz. alatt.

A háztartási tanfolyamon a növendékek képzésének ideje egy évre terjed s felvételek minden évnegyed elején történnek.

A növendékek, kiknek jogviszonyát a szülőkkel kötendő szerződés szabályozza, kétfélék: bennlakók s bejárók, s ezek a házi teendőket a következő négy csoportban tanulják:

Az I. csoport részesül az ipari oktatásban és délben két órai szolgálatot teljesít az asztalnál;

a II-ik végzi a szoba takarítását és tisztogatását s felváltva tanulja a betegápolást és a lámpatisztogatást;

a III-ik mos, keményít, aggat, mángorol és vasal;

a IV-ik a konyhában van elfoglalva.

A növendékek minden három hónapban más-más csoportba lépnek át.

Az intézetet a «házi anya» (Hausmutter) vezeti, kinek a szükséges tanítói és segédszemélyzet áll rendelkezésére.

A tanrend felöleli:

a) a mosást, a vasalást, a főzést, a szobatisztogatást, a terítést és felszolgálást és a háztartástant;

b) a kézi varrást, a foltozást és javítást, a stoppolást, a gépvarrást, a fehérneműszabást és készítést, a kötést;

c) az olvasás, az irás és számolás gyakorlását, a földrajzt és a hazai történetet nagy vonásokban, az éneklést, a tornázást és a Fröbel-féle gyermekjátékokat.

Az előadások délelőtti, délutáni s esti tanfolyamokban tartatnak. Délelőtt és délután a gyakorlati ügyességekre és a kézi munkákra s az este az elméleti tárgyakra fordittatik.

A növendék a tanév folyama alatt köteles legalább négy új ruhát elkészíteni, több viselt ruhát átalakítani, néhány fehérneműt, köténytstb. megvarrni, több pár harisnyát megkötni; ruháit megfoldozni és kijavítani.

A szükséges anyagokat s kelméket a házi anya felügyelete alatt és vezetése mellett a növendék maga veszi meg, hogy az anyagok minőségével, alkatával és árával tisztába jöhessen s azt megitélni képes legyen.

A hozzátartozóik részére is készíthetnek a növendékek ruhát, csakhogy ekkor a kelméről és anyagról, valamint a kiadások megtérítéséről azok gondoskodnak.

A fényes vasalás tanulásához a növendék néhány használhatatlan férfi gallért, kézelőt, inget és chemisettet is hoz magával.

A bennlakók a teljes ellátással együtt évenkint fizetnek: 400 márka tandíjat, 1 márka beiratási díjat, 50 fillért portóra s 3 márkát betegpénztári járulékra. Ellenben a bejáróktól a tanításért és a benn-tartózkodásuk alatt való ellátásukért 250 márka tan- és 150 márka beiratási díjat kérnek.

A tanfolyamot sem félbeszakítani, sem pedig megrövidíteni nem lehet, a mi alól csak ritkán s csak egyes kivételes esetekben tesznek kivételt.

A növendékek, ha bennlakók, a szabályokban meghatározott felszerelést és ruhaneműeket kötelesek magukkal hozni; fél hétkor reggeliznek, 11½—1 óra közt ebédelnek s 7½—8½ óra közt vacsoráznak.

Az ebéddel kapcsolatos takarítást két óráig el kell végezni s vacsora után a növendékek egy része (Kochschülerinnen) végzi, még pedig felváltva az edények tisztogatását s a másik része (Stubenschülerinnen) a hálószobákat készítik elő. Szombaton a tanítónők vezetése mellett az egész ház fel lesz surolva.

Vasárnapokon úgy a házi, mint a konyhai teendőket a növendékek felváltva végzik, a kik a konyha részére szükséges bevásárlásokat a főzést tanítóval együtt eszközlik, hogy ekképen megtanulják az előnyös vételt, az árakat és a rossz anyagnak a jótól való megkülönböztetését.

A gyakorlati oktatás akképen történik, hogy a 20—25 növendékből álló csoport az étkezésre jelentkezők nagy csoportjából csak hat személyre főz, míg a többit az alkalmazottak látják el. A külső megrendeléseket is pl. tortát vagy húsételeket szintén e növendékek készítik.

A hat személyre főző növendék-csoportot egy rendes és egy segédtanítónő vezeti az e czélra berendezett igen szép pinczehelyiségben, a melyhez egy kitünő éléskamra és mosogató helyiség van csatolva.

A főzés egy nagyobb és két kisebb takaréktüzhelynél történik. Az előbbi szénnel s a két utóbbi légszeszszel fűlik s egyik a tésztaneműek s a másik a nyárson sülő húsféléknek készítésére szolgál.

A növendékek a közönséggel nem érintkeznek és egy órakor abban hagyják a főzést.

A földszinten lévő étkezőteremben rendszerint 120 személy ebédel (és vacsorál); közülök mintegy 80 előfizető s 40 esetről-esetre jelentkező.

Az ebéd a szerint, a mint valaki 2—3 tál ételt eszik 60 és 80 fillér. A főzőkurzus hallgatói együtt vannak a háztartási növendékekkel. A hallgatók többnyire jómódú szülők gyermekei, a mire az intézet vezetésében és az oktatásban különös tekintettel vannak. Ezért csak kivételesen vesznek fel ingyenes vagy alapítványi helyre növendéket.

Lipcsében a «**Carola-Verein**» (Ecke der Harkort-Strasse und Kleine-Burggasse 2.) IV. Abtheilungja a «*Tages-Haushaltungs-Schule*»-ben a polgári háztartás teendőire tanítja a jelentkezőket, hogy ezek ismereteiket vagy saját háztartásukban, vagy pedig másokéban értékesíthessék.

Az oktatás körében a házi gazdasági teendőket elkülönítik a kézi foglalkozástól. Az előbbieket reggeli 8-tól d. u. 2-ig s az utóbbit d. u. 2—6 óra közt adják elő.

A tanfolyam egész éves vagy hat hónapos.

A tandíj 300 márka, a melybe a reggeli, ebéd, ozsonna és vacsora is be van tudva.

A növendékek reggeli 7 órától este 7 óráig vannak elfoglalva. Minden egyes tanfolyamon 16 növendék van, a kiket teljesen díjtalanul vagy a királynő vagy mások által tett alapítványi helyekre elhelyezve oktatnak. A főczél a keresetforrás nyujtása levén, ehhez képest a 16 növendéket négy négyes csoportra osztják fel úgy, hogy minden egyes négyes csoport hetenkint másmás teendőt végez, pl. az egyik csoport főz, a másik mos, a harmadik vasal s a negyedik a többi teendőket látja el, de mindenkor délelőtt, mert a teendők elvégzésével délután az ipariskolába mennek a háztartás körébe tartozó többi kézimunka elsajátítása végett.

A kitüzött czélra való tekintetből a kisebb háztartás igényeinek szemelőtt tartásával a konyha is ekkép van berendezve, de a mángorló s a vasaló helyiség el van különítve.

A növendékek benn étkeznek s kétszer hetenkint a reggeli órákban elméleti oktatást nyernek.

Budapest.

(Folytatjuk.)

Özv. Nendtvich Gusztávné.

A MAGYAR NYELV TANÍTÁSA
A FIUMEI ÁLLAMI FELSŐBB LEÁNYISKOLÁBAN.

Tengerpartunk iránt oly általános országszerte az érdeklődés, hogy talán nem végzek egész fölösleges munkát, ha a «Nőnevelés» tisztelt olvasóit csekély képességem szerint megismertetem nagy vonásokban azzal a munkával, a mely itt ránk, magyar tanítónőkre vár iskolánk fő czélja: a magyarosítás érdekében.

A fiumei állami felsőbb leányiskola a hozzátartozó elemi osztályokkal együtt az 1876-ban létesített osztatlan állami elemi fiú- és leányiskolából alakult. A műveltség haladásával a kor kívánalmainak, s a lakosság folyton emelkedő számának megfelelőleg fokozatosan bővült, s jelenleg mint elsőrendű felsőbb leányiskola 6 osztályból áll. Sem az elemi, sem a felsőbb osztályokban tandíj nem lévén, az állam bőkezűsége az előbbiekben 259, az utóbbiakban 175 növendéket részesít az ingyen taníttatás jótéteményében.

A város közönsége, melynek igényeit iskolánk ki akarja elégíteni, nyelvi tekintetben nagyon vegyes. Fiume kelet felé az olasz nyelv határállomása és — erőssége. A környék lakossága, Horvátországnak a tengerpartra szinte ránehezedése folytán, tiszta horvát. E nyelv azután ráragad a fiumeire, akár mint nálunk a felvidéki magyarokra a tót. A közeli osztrák tartományok is éreztetik hatásukat, s Fiumében a német nyelv az általános műveltségnek jóformán elengedhetetlen feltétele, s az idegenekkel való érintkezés nyelve. Végre a szalonok nyelve, a franczia, elől sem zárkozhatik el a fiumei társadalom, s azon szülők, kik gyermekeiknek magasabb műveltséget akarnak nyujtani, a franczia nyelv tanítását mindenesetre megkivánják, ha ugyan elengedik az angol nyelvét.

A közönség érdekeit szem előtt tartva, a magyar nyelvnek iskolánkban is még három más nyelvvel kell a nyelvek tanulására

szánt időn, fáradságon osztoznia (olasz, német, franczia). De mig — az olaszról nem is szólva — a német nyelv gyakorlati elsajátítására a fiumei társadalmi életben bőséges alkalom nyilik, magyar szót növendékeink csak az iskola falai között hallhatnak, a lakosságnak elenyésző csekély számát, 3·7%-át tevén csak a magyarság. (Az 1891. népszámlálás adatai nyomán.)

Avval sem áltathatjuk magunkat, hogy csekélyszámu magyarajkú növendékünk segítségével elérhetjük, hogy a leánykák legalább az iskolában maguk között a magyar nyelvet használják. A legtöbb itteni magyarajkú gyermek annyira gyönge anyanyelvében, hogy az uralkodó olasz nyelv hatalmának nem tud ellenállni, s társaival maga is szívesebben beszél olaszul. E részben kárbavész minden iparkodásunk.

E körülményekkel kell számot vetni, ha meg akarjuk ismerni a magyar tannyelvű iskolánk előtt álló feladat egész nagyságát.

Némi magyar nyelvi ismeretet hoz magával növendékeinknek az a része, mely az elemi osztályokat állami iskolánkban végezte. De — elemi osztályaink túlnépesek! Másrészt azon aggodalom nélkül, hogy a zsengekorú elemi iskolai növendék szellemi fejlődése elé gát ne vettetnék, anyanyelvét mint tanítási nyelvet nem lehet egészen mellőzni. Azonkívül nagyon sok növendék lép át a városi, egészen olasznyelvű iskolából felsőbb leányiskolánkba, itt tehát teljesen az alaprakáson kell a magyar nyelv tanításának munkáját kezdeni.

Magyar lévén a tanítási nyelv, tágabb értelemben véve, minden tantárgy körében tanítunk magyarul. Szorosabb értelemben véve azonban a magyarnyelvi órákon, melyeknek száma a szükséghez képest az 1. és 2. osztályban újabban 6-ra emeltetett, a többi osztályban azonban megmaradt a korábbi heti 4 óránál.

Hogyan ismertethetjük meg növendékeinket hazánk nyelvével lehetőleg könnyen és gyorsan, hogy a nyelv s a magyar szellemű műveltség által hozzánk kapcsolva, velünk érezzenek a hazaszeretetben — e czélhoz keressük gyarló képességeink szerint a vezető fonalat.

Nagyon természetes, hogy a felsőbb leányiskolákra vonatkozó

tantervek és utasítások iskolánkra nézve csak oly mértékben irányadók, a mennyiben nem hatnak hátráltatólag iskolánk sajátlagos czéljára, és sok mindenben vagyunk tapasztalatunkra, saját ítéletünkre, néha ösztönünkre utalva.

A magyar nyelv tanítását sem kezdjük a többi felsőbb leányiskola módjára a nyelvtanon, hanem szavakhoz juttatandó növendékeinket, tárgyalunk olvasmányt olvasmány után, kiindúlva a lehető legkönnyebbekből. Olvasmánytárgyalásunk sem lehet azonos a közgyakorlatban levő eljárással. Különösen kezdetben szorosan meg kell maradnunk a tárgynál, nehogy sok ismeretlen fogalmat, szót fűzvén az amúgy is újhoz, a gyönge alap által koczkáztassuk az egész épület biztosságát. Elég dolgot ad különben minden egyes szó megmagyarázása, illetőleg kezdetben kényszerűségből minél sűrűbben: fordítása is. Magától értetődik, hogy a fordításhoz csakis szükségből folyamodunk, s ha csak szerét tehetjük, rokonértelmű szavakkal, körülírással értetjük meg a fogalmakat, a mondatokat. Az olvasottaknak a növendékek saját szavaival való elmondatásáról is — minek másutt az értelem fejlesztése körül oly fontos szerep jut — egy ideig le kell mondanunk, s be kell érnünk azzal, hogy az emlékező tehetséget gyakoroljuk. Azonban követ kő mellé rakva, lassan, de halad a munka, s idővel legyőzött nehézségekre pillanthatunk vissza, hogy újabbakkal mérkőzhessünk: azzal a rendelkezésünkre álló kis szókészlettel megkísérthessük a gondolkozó tehetség fejlesztését, az érzelmek helyesirányú vezetését.

Nem szólva a tiszta kiejtés csekélynek látszó, de soknyelvű iskolánkban tömérdek dolgot adó kérdéséről, sem a növendékeknek nálunk nem annyira értelmi fejlettségéhez, mint szükségkép inkább nyelvismeretükhöz mért írásbeli feladatairól, melyekről egy értekezés nemrégiben jelent meg e folyóiratban — a beszédgyakorlatokról emlékezem még meg. Hogy növendékeink szótára (nem merem mondani: szókincse!) a közönséges életben előfordúló legegyszerűbb beszélgetések szavaival bővüljön, időt szakítunk a magyarnyelvi órákban a családtagokról, az iskoláról, stb-ről szóló beszédgyakorlatokra, melyeket 4 osztályon át folytatunk fokozatra és lehetőleg sokoldalúságra törekedve.

A nyelvtannak, mint a nyelvre épített logikának bemutatása haszonnal járna ugyan, de ez nem érne föl a nálunk ráfordítandó időveszteséggel. A növendékek által a példából levont, a beszédben, a helyesírásban alkalmazást lelő nyelvtani szabályoknak minél több példán begyakorlása ellenben (ékvesztő, éknyerő, hangugrató stb. szók; igeragozás határozott, határozatlan tárgygyal, a felszólító módjegyének áthasonúlása, stb.) tetemesen elősegíti a nyelv gyakorlati elsajátítását és a helyesírást, melyeknek szolgálatába óhajtanám adni a nyelvtant teljesen.

A III-dik osztály kedvencz olvasmánya, irodalmunk egyik gyöngye, «Toldi» ellen, annak egyik fő szépsége, tősgyökeres, népies magyar nyelve miatt van panaszom. Ezt a mi gyönyörűségünket rengeteg fáradsággal fizeti meg az idegenajkú gyermek, s nem pazarlás-e ez, mikor még annyi van hátra a nélkülözhetetlen tudnivalókból? Olyan művet azonban, melynek az ifjúságra az az erkölcsnemesítő, s æsthetikai hatása volna, mint «Toldi»-nknak, hol találunk?

Nem mutathatnám be a magyar nyelv anyagának az egyes osztályokra eső részleteit a nélkül, hogy a hosszadalmasság hibájába ne esném. Azért e részben csak annyit legyen még szabad a mondottakhoz fűznöm, hogy fő törekvésem lenne a felsőbb osztályokban a magyar nyelv tanítására nézve, hogy a mint föl tudtuk magunkat szabadítani a nyelvtan beható tanításának kényszere alól, úgy vonhatnók lehetőleg össze az irálytan, verstan, irodalomtörténet anyagát is, hogy a magyar órák előtt fő czélul mindenkor növendékeinknek az élő nyelvvel való megismertetése, a nyelv gyakorlati elsajátítása lenne. Minden más tárgy kész tudást kívánna már nyelvi tekintetben a növendékektől. De honnan vegye a csermely vizét, ha tápláló ereit elvágják, vagy akár csak apasztják is? Ehhez azonban először is iskolánk czéljait szolgáló olvasókönyvekre lenne szükség, melyeknél mellőzve lennének az irodalom fejlődésének bemutatását czélzó, régies nyelvű, növendékeinknek majdnem érthetetlen olvasmányok. A régibb irodalmi műveknél menynyivel érdekesebb lenne a mai irodalommal való megismerkedés! S ha ezt megkedveltetnők, s útját egyengetnők annak, hogy növen-

dékeink idővel a magyar olvasóközönségbe beolvadjanak — nyert ügyünk volna.

Ha csak kis lépésekben haladhatunk a magyar nyelv tanításánál, mily nagy óvatossággal más tantárgyak tanításánál! Hiszen a mit a legtöbb hazai iskolában már készen találunk, a gondolatok életre keltésének, kifejezésre juttatásának hatalmas eszközét: a nyelvet, részenkint hordjuk össze mi, — ugy-e bár szabad kétszeres joggal mondanom — «a nemzet napszámosai.»

Az alsóbb osztályokban jónak tapasztaltam, ha minden tantárgyhoz külön füzetbe leíratjuk és megtaníttatjuk az egyes leczkékben előforduló ismeretlen szavakat magyarul és olaszul, vagy ha lehet, synonimákkal. S míg a kérdező tanalak használata mellett gondolkozásra serkentjük növendékeinket, folyton figyelemmel kísérjük, nem használtunk-e a növendék előtt ismeretlen, vagy félreértett szót. Voltakép minden történelmi, földrajzi, természetrajzi stb. leczkét körülbelül az olvasmányok módjára kellene tárgyalni, miután nehézség dolgában mivel állanának ezek az olvasmányok mögött? De megköti kezünket a tananyag nagy halmaza, a növendékeknek az egyes tárgyakban való tájékozottságáért ránk háromló erkölcsi felelősség, s itt már másodrendűnek kell tekintenünk a nyelv kérdését, s ha a szavak elillanak is a növendékek emlékezetéből, előre kell haladnunk a tantárgyban növendékeink szellemi látókörének szélesbítése érdekében.

Az előadást illetőleg az alsóbb osztályokban nehány szó elmondása után meg kell állapodnunk, puhatolódzva, megértették-e szavainkat a növendékek, a miből persze még nem következik, hogy ugyanazt reprodukálni is tudnák. A felsőbb osztályokban növendékeink szókészletének ismerete mellett egyfolytában már hosszasabban is szólhatunk, de a magas nyelvezetű «szép» előadásoknak nálunk vajmi csekély az igazi értéke, mert a legjobb esetben homályos sejtést ébresztenek ott, a hol világos tudásra lenne szükség. Itt is, mint sok másban, az egyszerűségben találjuk fel az értékes tartalom ismertető jelét. S miután meg kell a körülményekkel alkudnunk, nemcsak a nyelvből, de az ismeretekből is ki kell válogatnunk a fontosat, a nélkülözhetetlent és csak arra szorítkoz-

nunk, bárhogy csábítanának is sokszor a tetszetősebb, de később az olvasással is megszerezhető részletek.

Iskolánk viszonyaihoz alkalmazott tankönyveknek igen nagy hiányát érezzük minden tantárgy körében. Dióhéjba szorítva nyujthatjuk csak a tananyagot, előadásunknak a megérthetés czéljából az alsóbb osztályokban a legelemiesebbnek, s mindvégig egyszerűnek kell lennie, s ekkor a tankönyvek, melyeket az órában tanúltaknak felidézése, s emlékezetbe vésése miatt adunk a növendékek kezébe, a mi előadásunkhoz képest nagy szélesen, ha iparkodtunk is lehetőleg a könyv szavaival élni, mégis tömérdek ismeretlen szó belevegyítésével, növendékeinknek csaknem új nyelven tárgyalják a tananyagot. Ebből az útvesztőből ki nem találna legszorgalmasabb növendékünk értelme sem! Ha hasznát akarjuk venni a tankönyvnek, rá kell adni fejünket arra az időrabló foglalkozásra, hogy itt-ott könnyítve a könyv szövegén, másutt lefordítva az ismeretlen szavakat, kijelöltetjük szorosan a tárgyra tartozókat. Hogy az ilyen megcsonkított tankönyv nem jó, sokszor híjával van a logikus gondolatmenetnek stb. stb., ahhoz kétség sem férhet, de a két rossz közül még mindig a tűrhetőbb.

Könyveink e nagy fogyatkozását érezve, folyton keresünk, kutatunk átlátszó nyelvű, rövid tankönyvek után, és ha jobbat találunk, a megszabott határok között változtatjuk is a könyveket. De gyökeresen csak úgy lenne segítve e bajon, ha iskolánk számára külön tankönyvek készülhetnének.

Egy-egy tanév befejeztével, mikor az ország más részében bekövetkezik az aratás gazdag ideje, minket karszti szikláink szegény termése vár csak. De a kik figyelemmel kísérték munkánkat, azok méltányolják, mint sok fáradság gyümölcsét.

Ez a kis kép, melyet működésünkről nyujtottam, a bevégzetlenség benyomását teszi, tudom. Kell is tennie, ha a valóságnak hű képe, mert sok mindenben vagyunk még a kísérletezés fokán, a mit feladatunk sok nehézsége okoz.

Hadd szóljak végre kötelességünk ideálisabb részéről. Hogyan ébreszthetjük fel növendékeinkben a hazaszeretetet, mikor ezeknek a leánykáknak, midőn feljönnek az iskolába határtalan naivsággal

csak arról van fogalmuk, hogy ők fiumeiek! Leszállva a gyermek észjárásához, elmagyarázgatjuk, hogy gondoskodik hazánk távoli gyermekéről, Fiuméról. És míg feltünnek lelkünkben a hazai képek, mint a pusztában járó előtt a délibáb, hazaszeretetünk mécsvilága körül elterjed a fény a gyermekseregben. Pótolhatja-e ez azt, a mit a természet hatalmas, titkon működő keze a dajkadal, a mese, honi vidékeink igézete által végez: életre keltheti-e a hazaszeretet érzését? És ha fáradozásunk nyomán csakugyan kikelne a gyönge vetés, nem hordja-e el később a horvát hegyekről lecsapó zord északi szél, nem teszi-e tönkre a fojtó, kábító déli Scirocco?¡ — — A kétely perczei után megnyugvással tekintünk fel, hiszen «Emberé a munka, Istené az áldás».

Fiume. *Szegfi Ilona.*

NŐNEVELÉSI MOZGALMAK NÉMETORSZÁGBAN.

A nőnevelési mozgalmak Németországban is úgy mint másutt szorosan összefüggnek ama nagy kulturkérdéssel, melyet kiszakítva az emberiség fejlődése egészéből, külön néven : *nőkérdésnek* nevezték el. A «Frauenfrage» megvan Németországban is. Ez a kérdés két irányban foglalkoztatja az elméket, mert, noha végczéljában egy, mégis megkülömböztethetjük a nő *társadalmi állását* teljes egyenjogosultságban a férfi állásával és a *nő kiképzését* a teljes önállóságra, tekintetbe sem véve, hogy egykoron szüksége lesz-e ezen önállóságával az élet küzdelmeiben tettlegesen részt venni. Ezen irány vezet a nőnevelés felé, melynek érdekében Németországban is mindenfelé erős mozgalmak keletkeztek. A mennyiben e mozgalmak a nőkérdést általában érintik, annyiban ügyet kell vetnem erre is, különben pedig kizárólagosan a nőnevelési mozgalmakkal óhajtok foglalkozni.

Jobb áttekintés szempontjából három részre osztom az anyagot. Keresem először a nőnevelési mozgalmak keletkezésének *okát*, másodszor pedig rámutatok, hogy e mozgalmak *hol, miként* és *miben* nyilatkoznak és harmadszor *mi az eredményük.*

I.

Mint tanító ember leginkább az iskola iránt érdeklődöm és a hol megfordultam, első sorban ennek tanulmányozására szenteltem időmet, de itt aztán egyaránt érdekelt úgy a fiú-, mint a leányiskola, a tanító sorsa úgy, mint a tanitónőé. Láttam, hogy a tanitónő sorsa Németországon sokkal mostohább, mint a tanitóé. Berlinben a rendes tanító fizetése 1600 márkán kezdődik, a rendes

tanítónőé 1200 márkán; a rendes tanító fizetése 3600 márkáig emelkedik, a rendes tanítónőé csak 1950 márkáig. Berlin városának legrégibb tanítónője Mensing Elise kisasszony, a ki 1857-ben nyert alkalmazást 1879-ben január 4-én érte el fizetésének legmagasabb fokát. Mikor én 1893-ban Berlinben jártam, ennek a tanítónőnek — a ki a Mariannen-Uferen levő 37. számú községi iskolának II. vegyes osztályában működött, ugyanannyi fizetése volt, mint 1879-ben.

«Miért — kérdeztem egyik rektortól — miért fizetnek a tanítónőnek kevesebbet, mint a tanítónak?»

«Aber das ist doch ganz natürlich!» válaszolt a rektor, és fejtegette, hogy a gyárakban is kevesebb fizetést kapnak a nők, mint a férfiak.

De ez még nem minden, nem a legkeserűbb. A gyári munkásasszonyokra való hivatkozás őszinte komoly meggyőződése volt rektor uramnak, a ki az igazgatása alatt levő tanítónőket annyira sem becsülte, mint talán némely gyár-igazgató a munkásnőket. Vagy nem a legnagyobb gyengédtelenségre mutat-e az, hogy a rektor, bevezetvén engem egy leányosztályba, az ott elfoglalt tanítónőnek be sem mutatott, a convencionális köszöntésen kivül egy szót sem szólt a tanítónőhöz, holott a férfiaknak a legnagyobb szívességgel és nyájassággal ajánlt figyelmükbe, órahosszíglan elbeszélgetve velük és velem a különféle tanügyi dolgokról.

A tanítónőknek ezen nagyon is alárendelt helyzete felköltötte a figyelmemet, úgy hogy Dresdában arra kértem a városi tanügyi referenst, dr. Pritzel urat, engedné meg nekem, hogy először leányiskolákat látogathassak meg, a mibe ő készséggel bele is egyezett és telefon útján értesítette a leányiskolák igazgatóit teendő látogatásomról. És mit láttam itt? Azt, hogy a tanítónőket csak az alsóbb osztályokban engedik tanítani, már a népiskola 4. osztályából ki vannak zárva; inkább beosztják őket az alsóbb fiúosztályokba is, csakhogy magasabb leányosztályokba ne juthassanak. Így találtam ezt Berlinben is, Lipcsében is. Hogy a hatóságok előtt mivel védik a rektorok ezen eljárásukat? Talán avval, hogy a nőknek kisebb fokú kiképzésük van. Nagy azon

tanítónők száma, kik magán úton szerezték meg oklevelüket, mások kolostorban végezték tanulmányaikat és csak kis százaléka nyerte oklevelét az Augusta-Schulevel kapcsolatos királyi tanítónő-seminariumban Berlinben. Ennek az igazgatója is, mint általában minden leányiskoláé, férfi, és az igazgatón kívül még nyolcz férfi tanár van az intézetben alkalmazva, holott a nők száma csak 5, ezek azonban a seminariumban laknak.

De még a magánintézetekben is, melyeknek száma Németország minden nagyobb városában jelentékeny, és különösen Berlinben igen nagy, mondom még a nők által szervezett és fenntartott felsőbb leányiskolákban is férfiak az igazgatók és tanítók; persze, hogy ezekben azért a nőknek is jut hely a tanításra, csakhogy mindig az alsóbb osztályokban.

A mint a tanítónők az iskolákban kénytelenek tűrni, szenvedni, mert maguk is tudják, hogy nem végeztek olyan tanulmányokat, mint társaik, a férfiak, úgy a gyárakban és műhelyekben dolgozó nők is kevesebb fizetés mellett a férfiak zaklatásainak, a férfiak fönhatóságának vannak kitéve, felügyeletüknek alárendelve. A jobban fizetett helyek itt is a férfiaké, kik persze végzett tanulmányaikra hivatkozva, a nővel egy rangba nem soroztathatják magukat. Mindezek után csak természetes, hogy a *nőnevelés* felé fordúlt úgy azon nőknek a figyelme, a kik nemük érdekeit szívükön hordva, sértést láttak a nők ezen megaláztatásában, valamint azon férfiaké, kik évszázok előítéletein és szűkkeblű, önző számításokon fölülemelkedve egyedül az igazság szavára hallgattak. Így indultak meg a nőnevelési mozgalmak Németországban és a fentebb elmondottak voltak szülőokai.

II.

Áttérek immár a felvett anyag második részére, t. i. annak kimutatására, hogy hol, minként és miben nyilatkoznak ezen nőnevelési mozgalmak.

Nagy czélok elérésére erő kell, erő pedig az egyesülésben rejlik. A nők, a férfiak példáján okulva, mindenekelőtt egyesülete-

ket alakítottak. Ily czélzattal alakult meg Berlinben a «*Frauenwohl*» czímű egyesület, mely a női alkalmazottak segélyegyesülete, a «*Jugendschutz*» asszonyok és leányok védőjéül, a «*Rechtsschutzverein*» Dresdában, a nők jogainak megvédésére, a nőnembeli ifjúság számára való *irodalom reformálására* alakult egyesület és a zürichi «*Fraternité*», mely az összes schweizi nők szövetkezete. A «*Deutscher Verein für das höhere Mädchenschulwesen*» már 1872-ben alakult meg Weimarban és ugyancsak ez évi október havában Weimarban fogja fennállásának 25. évfordulója ünnepét megülni.

1889-ben alakult meg a berlini népiskolai tanítónők egyesülete, melynek czélja: a népiskolai tanítónők közérzületének ápolása, tagjainak pædagogiai és általános tudományos továbbképzése, a tanítónői állás minden eszményi és anyagi törekvéseinek előmozdítása és segítségre szorúló tagok támogatása.

Majd megalakult Poroszország összes népiskolai tanítónőinek egyesülete, mely csak néhány hónappal ezelőtt kérelemmel járult a ministerium elé, hogy a tanítónők törzsfizetése a tanítókéval egyenlő legyen, hogy a 60 márkányi 8 korpótlék helyett 80 márkát tevő 5 korpótlékot kapjanak, úgy hogy 19 évi működés után juthassanak a legmagasabb fizetési fokozatba; hogy a képesített kézimunkatanítónők véglegesített állást nyerjenek a népiskolákban, hogy korpótlékra és nyugdíjra igényt tarthassanak.

Nem hiszem, hogy feladatomhoz tartozzék, a nőneveléssel összefüggésben levő összes németországi egyesületek felsorolása; felfogásom szerint jeleznem kell különösen azt, hogy a nőnevelési mozgalmak hol nyilatkoznak; a föntebbi alapján mondhatjuk tehát, hogy először *az egyesületi életben.*

De az egyesület oly érdekkör, melyben az eszmék, ha körülfutották az egész körületet, megint csak oda térnek vissza, a honnan kiindúltak, azért érintőket kell a kör mellé húzni, a melyeken át az eszmék felfelé és lefelé, világgá mennek. A nőnevelési mozgalmak folytonos táplálékot, erős lendületet a sajtó által nyernek. Ezt a mozgalmak élén álló nők kétféleképen érik el. Először az által, hogy maguk is adnak ki ujságot. Ilyen példáúl a német

tanítónők szaklapja, melynek címe: «*Lehrerin*», ilyen: Die «*Frauenbewegung*», mely havonként kétszer jelen meg, és a nők érdekeit kiválóan szolgálja. A «*Frauenbewegung*» élén két nagyon jelentős, számottevő nő áll. Az egyik: *Minna Cauer*, a kiről már multkori felolvasásomban megemlékeztem, a másik: *Lily von Gižycki*, a kinek fáradhatlan tevékenysége még abban is nyilvánúl, a mit a mozgalmak élesztésére használt eszközök másodikának akarok bemutatni, t. i. a felolvasásokban.

Bámulatos nő ez a Lily von Gižycki! Minden adatot, melylyel a nők érdekeit védelmezheti, jogait demonstrálhatja, minden statisztikai számot, melylyel a nők iránt elkövetett igazságtalanságot, jogtalanságot és méltánytalanságot bizonyíthatja, felkutat, összeállít és nem csupán az érdekeltség, hanem az ethikai tudomány szempontjából is fontos tanulmánnyá kidolgozva, viszi világgá. «Die Bürgerpflicht der Frau» címen Dresdában, Boroszlóban és Berlinben tartott előadásokkal. Talán nem lesz érdektelen, ha ezen előadásokból, melyek külön füzetekben is megjelentek, egy kis részletet felolvasok: «Mint jó anyát és jó gazdaasszonyt ősidőktől fogva dicsőítik a nőt, mondja a felolvasónő — minden városban tuczat számban levő jótékonyegyesületek, melyeknek élén nők állanak, szeretettel tele szívükről tanuskodnak.

Én pedig azt kérdezem: gazdaasszony és anya-e minden nő? Németországban a leányoknak 25% nem megy férjhez; tehát hajadon marad; számítsuk ezekhez az özvegy és elvált nőket, akkor 40%-ra rúg azon nők száma, kik egyedűl állnak a világon. Gondoljuk meg továbbá, vajjon a gazdaasszonyi és anyai hivatás betöltik-e az egész életet? Az egyes háztartásról, mely azelőtt minden erőt igénybe vett, a munkának nagy részét levette az ipar, és ez még nagyobb mértékben volna eszközölhető, ha a nők minden ipari találmányt hasznukra akarnának fordítani».

Budapest.

(Folytatjuk.)

Schön József.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Az országos «Nőképző Egyesület» által megindított nőnevelési mozgalmak nönevelésügyünk reformjára nézve oly nagy jelentőségűek, hogy üdvösnek láttuk ezen mozgalmakra vonatkozó ügyiratokat — mint nőnevelésügyünk történetére nézve becses adatokat — egész terjedelmükben közzé tenni. A mozgalom a «Nőképző Egyesület» által felkért bizottságnak a felállítandó gimnázium tárgyában tartott értekezletével veszi kezdetét. Ezen értekezlethez az egyesület jelenlegi alelnöke, Rudnay Józsefné, a következő levelet intézte:

Igen tisztelt Értekezlet! Csak jelezni óhajtom az irányt és körvonalazni a czélt, mely legkiváltképen szemünk előtt lebegett, midőn az igen tisztelt Értekezlet egybehívását szükségesnek láttuk.

Egyesületünk már keletkezésekor e szót írta zászlajára «Haladjunk!» Midőn e tanév elején u. n. továbbképző tanfolyamot állított fel, ezzel is jelezte, hogy tanintézete belső szervezetében nagyobbmérvű átalakításokat és reformokat kiván létesíteni.

Belátta ezt a megboldogult Elnök is és szeretett választmányától mintegy e szavakkal búcsuzott: «Módosítsatok, változtassatok legjobb belátástok szerint». A választmány arra a meggyőződésre jutott, hogy a tanítónőképző tanfolyam által igen sokban alább kellvén szállania, a maga elé tűzött magasabb nőképzés tekintetében és többször hallottuk hangoztatni azt is, hogy sem a magas kormánynak, sem a társadalomnak nincsen különös érdekében, hogy az orsz. Nők. Egy. is præparandiát tartson fönn, — ennélfogva egyesületünk el is határozta, hogy azt fokozatosan meg is fogja szüntetni. A kor követelményei leginkább kimutatják azon szükségleteket, melyek kielégítésre várnak és kijelölik az irányt, melyben haladnunk kell.

A «Nőképző Egyesület»-nek világért sem czélja a nőket kiragadni a tulajdonképeni női hivatás keretéből, hiszen a megboldogult Elnök kívánsága szintén abból állott, hogy használjanak föl úgy a tanárok, mint a nevelőnők minden kínálkozó alkalmat arra, hogy a növendékek lelkében megérleljék azt a meggyőződést, hogy minden tudásuk koronája a háziasság, s a női hivatásnak mennél tökéletesebb betöltése, s hogy a nőnek rendeltetése főképen az, hogy áldozatra kész, önzetlen kedélye egész melegével házi körének központja, éltető lelke legyen.

Arra kérem, szíveskedjenek mindenre kiterjeszteni figyelmöket, a mit a magasabb nőnevelés érdekében szükségesnek tartanának, ha mindjárt azok létesítése eleintén nehézségekbe ütköznék is.

A kor kívánalmaihoz képest még egyébb téren is örömmel fog te-

vékenységet kifejteni az egyesület, hogy oly női iskolává fejlődjék intézete, hol a nők kiképeztetésükre megtalálják mindazt, a mit a mai kor szükségesnek lát számukra, mert már az 1869. évben kimondották, hogy egyesülésünk főindoka a nőnevelés hiányain segíteni, s a vagyontalan nők számára önfentartási módok előmozdításán munkálkodni. E tekintetben az első lépést megtenni a nők kötelessége.

«Segíts magadon, az Isten is megsegít!»

Nagy dolgok létesítéséhez nagy emberek kellenek. Én hiszem azt, hogy hazánk nagy emberei nemcsak tanácsukkal, de talán közreműködésükkel is készséggel fogják támogatni törekvéseinket.

Az előnkbe tüzendő feladatok persze sok tekintetben túlhaladják az egyesület pénzerejét. De én bízom abban, hogy Isten megfogja áldani egyesületünket oly nagylelkű és nemes gondolkozású pártfogókkal, a kik belátva törekvéseinknek hazánk felvirágozására is beható nagy horderejét, alapítványokkal fognak támogatni azok létesítése mellett.

Maradok őszinte tisztelettel

Budapestten, 1895. decz 1. *Rudnay Józsefné*,
az «Orsz. Nőképző Egyesület» alelnöke.

*

Jegyzőkönyv. Felvétetett az «Országos Nőképző Egyesület elnöksége által, az egyesület iskoláinak átalakitására vonatkozó javaslattételre kiküldött bizottságnak 1895. évi deczember 1-én tartott értekezleten. Elnök: Beőthy Zsolt dr., jegyző: Pavlicsek Sándor. Jelen voltak: Hampel Józsefné. Pulszky Polixena, özv. Janisch Józsefné, Rosenberg Auguszta, Csiky Kálmán dr., Alexander Bernát dr., Verédy Károly, György Aladár, Beke Manó dr., Kiss Áron, Nagy László, Torkos László, Mokos Gyula.

1. Az értekezlet megalakulván, Csiky Kálmán dr. ajánlatára felkéri Beőthy Zsolt dr.-t az értekezlet vezetésére.

2. Beőthy Zsolt dr. az elnökséget elfogadván, felkéri Pavlicsek Sándort a jegyzőkönyv vezetésére.

3. *Pavlicsek Sándor* jegyző mindenek előtt felolvassa az egyesület elnökségének átiratát, a melyben az az értekezletnek jelezni óhajtja azt az irányt, a mely az egyesület szeme előtt lebeg, t. i. a haladás a magasabb nőképzés terén. — Az átirat tudomásúl vétetvén, a jegyzőkönyvhöz mellékeltetik.

4. *Dr. Beőthy Zsolt*, mint az értekezlet elnöke, a felolvasott átiratból kiindúlva, kifejti azokat az irányító eszméket, a melyeknek az értekezletet munkájában vezetniök kell. — E megnyitó beszéd egész terjedelmében a jegyzőkönyvhöz mellékeltetik. (L. a megelőző füzetet.)

5. Elnök beszéde után *György Aladár* kiemeli, hogy az elnök megnyitójában egész programmot adott, a mely nagyon megérdemli, hogy köztudomásává váljék és ezért indítványozza, hogy az elnök beszéde a sajtóban egész terjedelmében közöltessék.

Dr. Csiky Kálmán első sorban felemlíti, hogy a mikor az «Orsz. Nőképző Egy.» választmánya elhatározta iskoláinak átalakítását, felszólított többeket, a kik között felszólaló is ott volt, az átalakításra vonatkozó tervek kidolgozására. Ezen bizottság ülésein először Pavlicsek Sándor később Verédy Károly is azt javasolta, hogy az egyesület állítson fel

egy női középiskolát. Felszólaló azonban az üléseken is kifejtette már nézeteit a felvetett eszmével szemben és szükségesnek tartja, hogy, bár teljesen hozzájárúl az elnök érveléséhez és csak örömére volna, ha azt látná, hogy akár az állam, akár a társadalom megoldaná a női középiskola kérdését; újbol kifejezést adjon egynémely aggodalmának a felett, hogy épen az «Orsz. Nőképző Egy.» vegye kezébe az ügyet.

Igaz, hogy mikor megalakult a «Nőképző Egyesület», kimondották, hogy magasabb műveltség nyújtása és a keresetképesség fejlesztése a czélja, de a mig a tanítónőképzőt fel nem állították, addig a keresetképesség fejlesztésére nézve semmi sem történt, minden csupán a nők magasabb műveltségének fejlesttésére irányúlt és oda fejlődött az intézet, hogy a magasabb társadalmi osztályok leányainak lett iskolájává.

Felszólaló attól fél, hogy ha a nőképző eltér ezen irányától, elveszti azon társadalmi osztályokat, a melyeknek vállain emelkedett, a melyeknek pártolása folytán nyerte az intézet mai népszerűségét, sőt alapítványai egy részét is, a melyekhez épen azért bizonyos kötelezettségi viszonyban áll. A felállítandó női gymnasium felszólaló véleménye szerint valószinűleg a latin nyelvet is csak facultative veszi fel és akkor női reáliskolává válnék. Az pedig csak bizonyos pályákra készíthetne elő. Nem riasztjuk-e el ezzel a művelt társadalmi rétegeket? Azoknak lesz az iskola a gyűlhelye a kik a kenyérkereseti képesítést keresik, azaz akik leginkább az egyetemre törekszenek.

Felszólaló aztán kifejti, hogy mit kiván. Tökéletesen beérné azzal, ha a nőképző egyesület polgáriskolája helyett felsőbb leányiskolát állítana fel. Nem kívánja, hogy ez az iskola tartsa meg egészen a mai felsőbb leányiskolák tantervét. A mennyire lehetséges, szívesen hozzájárulna ahhoz, hogy annak tanterve módosíttassék. Ha ez a felsőbb leányiskola a latin nyelv — mint rendkívüli tantárgy — felvételével azokra tekintettel volna, akik tovább törekszenek az egyetem felé, akkor a nőképző a magasabb képzést keresőknek is lehetőleg eleget tenne és e mellett megtartaná eddigi irányát is.

A fiugymnasiumok és reáliskolákban nagyon tökéletlenül és teljességgel ki nem elégítő módon sajátítják el a tanulók az idegen nyelveket. Félő, hogy a női középiskolában is épen úgy fog az történni s így az sem fogja kielégíteni a magasabb társadalmi rétegek igényeit, mely igények a leányoknál sokkal inkább irányulnak az idegen nyelvek (német, franczia), irodalom és az æsthetikai képzés minél tökéletesebb tanítására, mint arra, hogy reáltárgyakkal halmozzuk el a leányiskolák tantervét is, a mint tényleg van.

A nőképző egylet működésének egy igen szép és közhasznú czélja volna továbbá a nevelőnő-képzés és felszólaló úgy tudja, hogy a nőképző egyesület nevelőnői tanfolyamot is akar felállítani a felsőbb leányiskola fölé. Ez felszólaló szerint annál szükségesebb, minthogy az állam által kezdeményezett nevelőnő-képzés bukófélben van, pedig nagyon fontos, hogy a társadalom igényei e tekintetben kielégíttessenek.

A nőképző egyesület tehát nagy társadalmi szükségletnek felelne meg, ha a magasabb társadalmi rétegek leányainak nevelését és a nevelőnő-képzést tűzné ki czélúl.

Felszólaló hivatkozott az elnöki megnyitó beszédből arra, hogy a női középiskola eszméje a társadalomból indult ki, tehát a társadalom-

nak kell azt megvalósítani is. Felszólaló azt hiszi, hogy az első sorban a kormánynak kötelessége; mert hiszen csak a kormány szabhatja meg a női középiskolára nézve azon feltételeket, melyek teljesítése ellenében az egyetem némely tantermét hajlandó megnyitni ez iskolát végzett növendékei előtt. De ám legyen a társadalom feladata! Akkor is azonban egy szélesebb körű mozgalmat kell indítani; bele kell vonni főképen a fővárosnak vagyonosabb elemeit a mozgalomba s ez alapon aztán létrehozni a női gymnasiumot. Az országos nőképző egyesületnek erre ereje sem elegendő; régi tagjai közül már sokan elhaltak s tulajdonképen egy kis számú lelkes csoportja a nőknek az, mely ma az egyesületet képezi. Ennek az egyesületnek meg van a maga szép föladata, van fényes multja, vannak eredményei s fölszólaló nem hiszi, hogy kétes értékű s bizonytalan kimenetelű kísérleteket koczkáztatni épen ezen egyesület volna hivatva. Haladni, tovább építeni a meglevő alapon, de azt el nem hagyni, a meglevőt fel nem forgatni: felszólalónak ez volna őszinte tanácsa, melyet adni annyival inkább jogosúltnak tartja magát, mert immár 26 év óta mindenkor kész volt, a mikor csak igénybe vették, szóval és tettel szolgálatára állani az egyesületnek.

7. *Verédy Károly* mindenek előtt felemlíti, hogy előtte szólóval már egyszer szemben állott a megalkotandó női középiskola kérdésében és örömmel hangoztatja, hogy a többség felszóló pártján volt, sőt az egyesület vezetői részéről abban a megtiszteltetésben részesült, hogy álláspontját helyeselték. Az értekezlet elnöke már teljesen kifejtette azokat az elvi szempontokat, a melyek nagyon kivánatossá teszik, hogy épen az «Orsz. Nőképző Egy.» kisérelje meg az annyira szükséges női középiskola megteremtését; felszólaló teljesen feleslegesnek tartja, hogy a maga részéről is újból hangoztassa azokat, csak köszönetet akar mondani az elnöknek azért, hogy annyira hangsulyozta annak szükségét, hogy a mi általános műveltségünket igazi nemzeti szellem hassa át; mert most, a midőn egy egészen új iskolafajt akarunk megteremteni, intézkedhetési szabadságunkban teljesen megfelelhetünk e kivánalomnak.

Felszólaló azután két felmerült kérdésre kiván felelni:

a) Arra, hogy az egyesületnek alapítványai vannak s vajjon azok czéljával nem ellenkezik e a megindult mozgalom? Véleménye szerint nem, mert a nőképzőnek megalakulása óta a nőknek magasabb műveltség és keresetképesség nyújtása volt a jelszava és így az alapítók annak tudatában tették meg alapítványaikat. Az «Orsz. Nőképző Egy.» az alapítókkal szemben épen ellenkezőleg még mulasztást is követne el, ha a maradiság terén maradna. Jogilag tehát semmi sem akadályozza a reformok keresztülvitelét.

b) Arra kiván felelni felszólaló, hogy az egyesület anyagi ereje elegendő-e az új intézmény életbeléptetéséhez? Erre szintén igennel felel, mert hiszen nagyrészt csak meglevő intézeteit kellene átalakítania. Ennélfogva administrativ szempontból sem lát semmi nehézséget az új intézmény életbeléptetésére nézve.

Kiemeli azután az előtte szólóval szemben, hogy mi nem akarunk reáliskolát, a milyennek színében előtte szóló a megalkotandó intézményt szerette volna feltüntetni, hanem egy jó női középiskolát, a mely adjon alapos általános műveltséget és tegye egyszersmind a nőknek lehetővé az egyetem látogatását. Kivánja ezt már azért is, mert az ezen

úton elért nőképzés el fogja hallgattatni azokat, akik a nőket magasabb állások betöltésére nem tartják alkalmasoknak.

Felszólaló az előtte szólóval szemben meg van győződve arról is, hogy az új női középiskolában el fogják a növendékek az idegen nyelveket annyira sajátítani, hogy az illető nyelv irodalmával megismerkedhetnek. Nyelvmestereket nem fog az új női középiskola nevelni, az igaz, de az nem is szükséges.

Mindezek alapján nagyon óhajtja, hogy a női középiskolát a nőképző megalkossa, a mely egyesület már azért is nagyon alkalmas az új intézmény életbeléptetésére, mert az esetben, ha kezdetben szükségesnek mutatkoznék, hogy a tanterven valami változtatás történjék, a mi egy egészen új iskolai intézményen egészen magától értetődő dolog, azt egy egyesület egészen rövid úton nagyon könnyen megteheti.

Végül előtte szólónak arra az állítására, hogy az állam által alkotott nevelőnőképző intézmény bukó félben van, szükségesnek tartja megjegyezni, hogy tudomása szerint nem bukó félben, hanem csak átalakulóban van.

8. *Alexander Bernát dr.* Csiky Kálmán dr. aggályainak eloszlatására hangsúlyozza azt, hogy az esetben, ha sikerül a mai kor követelményeinek megfelelő általános műveltséget nyújtó jó női középiskolát megalkotni, az előtte szóló által idézett társadalmi osztály nem hogy elriadna az egyesület nyitásától, hanem bizonyosan üdvözölni fogja, mint oly intézményt, a melyre épen azon társadalmi osztály leányainak, a kikkel szemben mind nagyobbak igényeink műveltség és képzettség tekintetében, van nagy szükségük.

A mai felsőbb leányiskolák tanterve tűrhetetlen állapotot teremtett. Ez az iskola semmiféle igényt nem elégíthet ki. Tantervének tarthatatlanságát illusztrálja példaképen azzal, hogy a történelem miképen taníttatik.

Ha Ő Felségének kegyes intézkedése oly aktuálissá nem is tette volna a női középiskola kérdésének megoldását, még akkor is égető szükség lett volna egy jó női középiskola megteremtése.

Felszólaló azt hiszi, hogy ha a társadalom meggyőződik arról, hogy az egyesület egy oly női középiskolát állított fel, a mely komolyan tanítva, tisztességes általános műveltséget ad és azonkívül azokat, akik egészen elvégzik, még az egyetemre képesíti; azt a legnagyobb örömmel fogja fogadni és teljes pártfogásában fogja részesíteni.

Felszólaló azután áttérve arra, hogy az értekezletnek mindenek előtt a legfőbb elvi szempontokkal szemben kellene állást foglalnia, hogy ez állásfoglalás irányító legyen a majd okvetlenül kiküldendő tervkészítő szűkebb bizottságnak. Ilyen elvi szempontoknak kifejti: 1. hogy milyen viszonyban legyen a tervezendő iskola az eddig létező iskolákkal szemben; — 2. hogy egy egységes középiskola legyen-e, vagy tagozott? — 3. hogy milyen tért foglaljanak benne a klassikus nyelvek; — 4. hogy mikép eszközöltessék az érettségi vizsga.

9. *György Aladár* felszólalásában abból indúl ki, hogy dr. Csiky Kálmánnak legfőbb ellenvetése az, hogy az «Orsz. Nőképző Egy.» színvonala sülyedne, ha a tervbe vett irány nyomaiba lépne. Ezt határozottan tagadja, mert eltekintve attól, hogy a tervezett iskola alaposabb oktatásánál fogva csak fokozott mértékben fogja kielégíteni az igazán ma-

gasabb igényeket; a keresetre is képesítő iskolák mindig nagyobb vonzerővel bírnak, mint a pusztán általános míveltséget nyújtók. Csak két konkret esetet akar felemlíteni. Az egyik az az eltagadhatlan jelenség, hogy a legelőkelőbb családok leányai is nagy számban járnak a tanítónőképző intézetekbe, a melyek tisztán keresetre képesítő szakiskolák; másodszor pedig azt is tudjuk, hogy a felsőbb leányiskoláknak gyéren látogatott V. és VI. osztályaiban azzal igyekeztek a növendékek számát gyarapítani, hogy lehetővé tették a VI. felsőbb leányiskola növendékének a III. képezdei osztályba való belépését.

Nagyon egyoldalúnak tartja azt a felfogást, hogy a női középiskola főképen egyetemre előkészítő iskola. Azt is meg fogja tenni, de első sorban jó, alapos általános műveltséget nyújtó intézet lesz és hasonlíthatlanúl felette fog állani a mai felsőbb leányiskolák felett. Növendékeinek nagy része nem fog az egyetemre menni; de az nem is szükséges, lényeges az, hogy belőle oly képzettséggel fognak kikerülni, a milyet a mai művelt nőtől meg kell kívánnunk. Inditványozza is, hogy az értekezlet mondja ki határozatilag, hogy üdvözli a nő képzőegyesületet nemes törekvéseiért.

Végűl felemlíti még, kogy Magyarországon kerek egy millió nő él családon kívül, a kik maguk kénytelenek magukról gondoskodni. Közöttük sok az olyan, a ki magasabb társadalmi helyzeténél fogva, joggal tör társadalmi helyzetének megfelelő források után, hogy magát helyzetének megfelelő módon tarthassa el.

10. *Hampel Józsefné, Pulszky Polixena* több általa kifejtett okból óhajtaná, hogy a létesítendő új intézmény legalább is a negyedik osztálytól külön válnék, egyrészt tökéletes gymnasiummá; másrészt oly leányok részére, a kiknek hozzátartozói nem annyira magasabb képzést, mint inkább nevelést óhajtanak, e czélú intézetté. Ezzel elérhetnők azt is, hogy a leányközépiskola felsőbb osztályaiba csak a legjobb anyag kerüljön.

11. *Torkos Lászlónak* az a véleménye, hogy egy női középiskola felállítását senki sem ellenezheti, hanem annak a főczélja az legyen, hogy alapos általános műveltséget nyújtson és csak másodsorban vegye czélba az egyetemre való előkészítést, mert ha nem az előbbit hangoztatjuk és tényleg arra nem törekszünk, akkor azt hiszi, megcsökkenhetne a tanulók száma, a mi különösen az internátus jelenlegi virágzó állapotára lehetne káros hatású.

12. *Dr. Beke Manó* kifejti, hogy hazánkban századok óta alig történt akár kulturális, akár szocziális szempontból olyan fontos lépés, mint az egyetem megnyítása a nőknek és épen ezért dr. Csiky Kálmán aggodalmait teljesen indokolatlannak tartja. A nőképző különben is megalakulásakor ugyanazt tette, mint a mire most törekszik, t. i. a nők műveltségét minél magasabb fokra igyekezett folyton emelni; csupán azzal a különbséggel, hogy akkor más viszonyok között mást létesített.

Az új iskola mivoltát illetőleg úgy véli, hogy az kettős czélt tűzzön maga elé, t. i. kellő általános műveltséget is nyújtson, de az egyetemre is előkészítsen és meggondolandónak tartja, hogy ne vétessék-e fel rendkívüli tárgynak a görög nyelv is, mert a tanári pályát tartja a nőknek legmegfelelőbbnek s azok közül soknak szüksége lesz a görög nyelvre.

13. *Nagy László* úgy vélné az új intézetet létesíteni, hogy hat osztályú alap fölé helyeztessék még két éves kiegészítő tanfolyam azok részére, a kik felsőbb oktatást óhajtanak.

14. *Kis Áron* az eddigi eszmecseréből azt a meggyőződést meriti, hogy ha meg nem adták volna már a nőknek a legmagasabb fokú kiképzés jogát, azt meg kellene adni; azért csak a mellett szólhat, hogy a nőknek adjuk meg a legmagasabb kiképzéshez megkivánt előképzéshez is az alkalmat. Épen ezért egy teljesen egységes nyolcz osztályú középiskolát tartana a legczélszerűbbnek. Az igaz, hogy e radikális reformnak eredményét előre biztosan nem tudhatjuk, de a férfiak oktatásából véve analogiát, káros nem lehet és a fokozottabb szellemi munka ellensúlyozható megfelelő testi neveléssel. A siker érdekében nagyon kivánatosnak tartja, hogy az új iskola tantervének elkészítésében semmi ósdiság se kösse meg kezünket.

Kivánalmait a következőkbe foglalja össze: Egységes képzés nyolcz éven keresztül; a gymnasialis jelleg teljes kidomborítása, a tanterv készítésnél teljes szabadság.

15. *Rosenberg Auguszta* szintén egységes nyolcz osztályú középiskolát kiván, de minthogy annak főczélja kellő általános műveltség nyujtása lehet és csak másodsorban törekedhetik az egyetemre való előkészítésre; másrészt a növendékek egy részének talán sok a nyolcz esztendő. A tanterv úgy készítendő, hogy a VI. osztálylyal bizonyos kerek egész képzésben részesüljön a tanuló.

A latin és franczia nyelv legyen fakultativ.

16. *Pavlicsek Sándor* a felmerült aggodalmakkal szemben, t. i. hogy az egyesület a tervbe vett uj intézménynyel elriaszthatná azokat a rétegeket, a melyek eddig felkarolták és hogy az egyesületnek vannak nagy eredményei, a melyeket nem koczkáztathat kétes kimenetelű kisérletekért; elismeri, hogy újitások alkalmával a tradicziókkal teljesen szakítani nem szabad. De épen abban a téves felfogásban látja az aggodalmak okát, mintha a nőképző teljesen ismeretlen új talajra akarna lépni, elhagyva azt az irányt, a melyet eddig követett. A felszólalások nagy része hangoztatta, hogy az egész reformtörekvés első sorban semmi egyébbre sem törekszik, mint a mi az egyesületnek eddig is legfőbb törekvése volt, t. i. igazi műveltség nyújtása. Meglepőnek csak az új forma látszik, a melybe az egyesület az intézetet öltöztetni akarja.

Másrészt azonban, ha elismeri is a felszólaló a tradicziók jogosúlt voltát, azt hiszi, hogy határozottan tiltakoznunk kell az ellen, hogy a a bizonyos megszokott formákhoz való merev ragaszkodás megakadályozza valamely új kor eszméinek megvalósulását; de különösen tiltakoznunk kell az ellen, hogy előítéletek tekintetbevétele tartson vissza, mert véleménye szerint csak az előítéletektől elfogult riadhatna vissza attól a női középiskolától, a mely a nőoktatás terén a jelenlegi viszonyok között lehetőleg a legjobb útat keresi.

17. *Mokos Gyula* kivánatosnak tartja, hogy a nők is lehetőleg ugyanolyan képzésben részesüljenek, mint a férfiak. Kivánatosnak tartja azt is, hogy tanulási ideje ugyanolyan soká tartson, mint a férfiaké. Véleménye szerint legyen női középiskolának hat osztályu törzse; azon felül lehetne bi- vagy akár trifurkolni.

Így bele volna illeszthető a nevelőnő-képzés is. A hat osztályt

végzett növendékek egy része tovább tanulva tanítónőkké vagy nevelőnőkké képeztetnék ki magukat; másik részük készülhetne az egyetemre.

A hat osztályú törzs felé tehát egy kétéves philosophiai és nyelvi tanfolyamot és egy kétéves mathematikai és természettudományi tanfolyamot kellene helyezni.

18. A felszólalások után Beőthy Zsolt dr. elnök az értekezlet véleményét a következőkben foglalja össze: *Az értekezlet szükségesnek tartja, hogy a nőképzésnek egy, az eddiginél magasabb intézménye megalkottassék és az értekezlet a nőképzőt erre hivatottnak is tartja; üdvözli is az egyesületet nemes törekvéseiért.*

Az értekezlet elnök indítványát elfogadja.

Elnök azután azt indítványozza, hogy küldjön ki az értekezlet a maga kebeléből egy szűkebb bizottságot, a mely az egyesület elnökségének konkrét javaslatot dolgozzon ki. — Az indítvány elfogadtatván, a szűkebb bizottságba megválasztattak: Beőthy Zsolt dr., Hampel Józsefné Pulszky Polixena, Rosenberg Auguszta, Alexander Bernát dr., Beke Manó dr., György Aladár, Pavlicsek Sándor.

Az értekezlet tárgya kimeríttetvén, elnök köszönetet mondva a megjelenteknek szíves közreműködésükért, berekeszti a tanácskozást. — Kelt mint fent. — *Dr. Beőthy Zsolt* mp. elnök. *Pavlicsek Sándor* mp. jegyző.

*

Az 1895. évi decz. 1-én tartott üléséből kiküldött bizottság «Az Országos Nőképző Egyesület tek. Elnökségének Budapesten.»

A tekintetes Elnökség által kiküldött bizottság 1895 deczember 1-én megtartotta tanácskozását, hogy a hozzá intézett átiratban jelzett irányban javaslatot készítsen az «Országos Nőképző Egyesület» iskoláinak reformálása tárgyában.

A tanácskozás lefolyását részletesen ismerteti az ide csatolt jegyzőkönyv és így csak arra szorítkozunk, hogy a tanácskozások végeredményéről tegyünk jelentést.

A f. hó 1-én tartott értekezlet határozatilag kimondotta annak nemzeti és kulturális szükségét, hogy a nőképzésnek egy az eddigieknél magasabb fokú intézménye alkottassék meg. Kimondotta továbbá, hogy ily intézmény sikeres megvalósítására különösen hivatottnak tartja, nemes feladatánál és eddigi eredményes működésénél fogva a «Nőképző Egyesületet», melyet alelnöke levelében kifejezett nemes törekvéseiért üdvözöl.

Egyszersmind kiküldött az értekezlet a maga kebeléből szűkebb bizottságot, hogy az az egyesület Elnökségének a fenti határozat értelmében konkrét javaslatot tegyen.

Ennek a szükebb bizottságnak a javaslatai a következők:

Alkosson az egyesület *leánykollegium* néven egy oly középfokú leányiskolát, a mely növendékeinek alapos általános műveltséget nyújtson és egyszersmind a növendékek kimívelését az érettségi vizsga színvonaláig vezesse.

A kollegium legyen egységes nyolcz osztályú iskola; de számot vetve azzal a körülménynyel, hogy a szülőknek egy része a 16-ik élet-

évvel befejezni óhajthatnák leányaik iskoláztatását, a tanterv készíttessék úgy, hogy már a VI-ik osztály befejezésével is bizonyos kerek egész általános műveltséget nyerjen a tanuló. Ez könnyen elérhető, ha a felsőbb osztályokban az irodalmi és történelmi anyag inkább az V. és VI-ik osztályra osztatik el; a természettudományi és mathematikai ismeretek nyújtásának zöme pedig inkább a VII-ik és VIII-ik osztályra marad.

Az iskola legfőbb czélja az alapos, általános műveltség nyújtása legyen, de minthogy ezzel egyszersmind elérhető az a másik, nem kevésbbé fontos czél is, hogy a tanuló, ha már komoly készületre fordította idejét, egyetemi tanulmányokra jogositó bizonyítványt is szerezhessen: felveendő a felsőbb osztályok tantárgyai közé a latin nyelv is. A latin és franczia nyelv taníttassék az V. osztálytól kezdve facultative, oly módon, hogy a növendék szabadon választhassa bármelyiket, de tanulhassa mindkettőt is.

A nemzeti műveltség és érzület fejlesztése érdekében nagy súlyt kell fektetni a felállítandó kollegiumban a nemzeti ismeretágaknak, így a magyar nyelvnek és irodalomnak, valamint a történelemnek és földrajznak tanítására s különösen az utóbbi tárgyak egész tanterve és tanmódja a fent említett czél szemmeltartásával állapítandó meg. Ugyanez okból az alkotmánytan is felveendő a tantárgyak sorába.

A szellemi munka ellensúlyozására nagy gond fordítandó a testgyakorlásra és játékra; valamint arra, hogy a tanulóknak legyen alkalmuk a tanórák közti szünetekben, ha az időjárás engedi, az udvaron, különben folyosókon szabad mozgásra.

Az érettségi vizsgát nem tevő és a kollegiumot korábban elhagyó, különösen a VI-ik osztályból kiváló tanulóknak az egyesület külön végbizonyítványban tüntetheti ki az intézetben nyert kiképeztetés fokát és eredményét.

A bizottság továbbá szükségesnek tartja, hogy a feállítandó kollegium az egyesület internátusának igazgatóságától elkülönített önálló igazgatóság vezetése alatt álljon.

Azzal az aggodalmakkal szemben, a mely aggodalmak egyesekben női középiskola létesítésének hírére, vagyis inkább a talán kissé merészebb nevű leánygymnasium felállításának hallatára keletkeztek; hangsúlyozza a bizottság, hogy az ajánlott kollegium nem volna semmi egyébb, mint a ma már éppenséggel meg nem felelő felsőbb leányiskolák helyébe állítandó és a kor igényeinek teljesen megfelelő jó középfokú iskola, a mely komoly tanítással megadná leányainknak azt az alapos általános műveltséget, a melynek hiját a nők körében annyira érezzük és a mely iskola épen ezért a VII. és VIII-ik osztályban megvetett jó alapra építve, nagyon könnyen félrevezethetné a komoly törekvéseket az érettségi vizsga szinvonaláig.

Az ily iskolától a művelt körök nem hogy elijedhetnének, hanem bizonyosan tárt karokkal fogják fogadni; mert a kor viszonyai mind sürgősebben követelik, hogy a nők általános műveltsége tárgyára és fokára nézve egy színvonalon álljon a férfiakéval. Nem csak azért, mert ez egyik alapfeltétele a kölcsönös megértésnek, hanem mert ez remélhetőleg orvosolna sok társadalmi bajt; a mire az értekezlet megnyitója részletesebben is utalt.

De a míg egyrészt mind hangosabbak a követelések, hogy leányaink

komoly oktatás útján alapos általános műveltséget kapjanak, addig másrészt ma már a nőoktatás terén sem érik be többé a semmire sem képesítő puszta általános műveléssel, hanem e mellett mind élénkebb az a törekvés, hogy a nőt képesítsék arra is, hogy fentartásáról *társadalmi helyzetének megfelelő módon* önmaga is gondoskodhassék.

És különösen nagy jelentősége van e törekvésnek épen a műveltebb társadalmi osztályok leányaira nézve; mert épen ezeknek helyzete a legkétségbeejtőbb, ha elvesztve minden támaszt, magukra hagyatva maradnak. Hogyan is gondoskodjék a művelt körök leánya önfentartásáról *társadalmi állásának megfelelő módon*, ha ki nem képezzük magasabb állások betöltésére? — A legdöntőbb lépés Ő Felsége kegyelméből megtörtént, de hogy ez a nemes intézkedés irott malaszt ne maradjon, meg kell adni az alkalmat arra is, hogy a nők az egyetemtől kivánt előképzettséget is megszerezhessék.

Tűzhetne-e ma nálunk, a nőnevelésnek bármely tényezője, *épen a művelt körök leányai érdekében* szebb czélt maga elé, mint e kérdés megoldását? — És ha az «Országos Nőképző Egyesület» az ajánlott kollegiummal alapos általános műveltséget nyújtó, komolyan tanító középfokú iskolát teremtene meg, megoldaná ezt az égető kérdést is.

A kollegium létesítése nem is járna nagy nehézségekkel, mert a most fennálló polgári iskola, nagyon kis módosítással átalakulhatna a kollegium négy alsó osztályává, a felsőbb osztályok pedig a mostani továbbképző és képezdei osztályok helyébe léphetnének fokozatosan.

A bizottság végül kijelenti, hogy az esetben, hogy az «Országos Nőképző Egyesület» választmánya részéről a javasolt elvi álláspontokat teljesen elfogadottaknak tekintheti, azaz, ha a tekintetes választmány az ajánlott kollegium felállítását véglegesen elhatározza, a legnagyobb örömmel és készséggel vállalkozik megbizatás esetében arra a nagy munkára is, hogy az egyesületnek a kollegium részére részletes tantervet készítsen.

A bizottság egyszersmind előre jelzi, hogy e részletes tanterv kidolgozásában csak azokra a tantárgyakra szorítkoznék, a melyek az okvetlenül nyújtandó általános műveltséggel kapcsolatosak, szabad kezet hagyva az egyesületnek oly tárgyakra nézve, a melyeknek tanítását szintén kivánatosnak tartja, mint pl. a torna, kézimunka, ének, zene, angol vagy olasz nyelv, gyorsirás stb.

A készítendő tantervben gondoskodva volna arról, hogy a növendékeknek ezen tárgyak tanulására is legyen idejük.

Kelt Budapesten, 1895. deczember 20-án. — *Dr. Beőthy Zsolt* mp. elnök. *Pavlicsek Sándor* mp. jegyző.

*

Az «Országos Nőképző Egyesület» január 8-iki választmányi ülésén egyhangulag megállapodott az *általános elvekre* nézve, hogy miként fogja intézetében azt a tanügyi reformot megvalósítani, melyet már a megboldogult elnök is szükségesnek jelentett ki s mely czélból már szeptemberben megkezdték a tárgyalásokat.

A választmány elhatározta, hogy a tanítónő-képző tanfolyam négy osztályát fokozatosan beszünteti és életbeléptet a négy elemi osztály

fölé oly középiskolát, melynek legfőbb czélja lenne, hogy általános műveltséget nyújtson a nőknek. De minthogy keletkezésekor, midőn az «Orsz. Nőképző Egyesület» e szót írta zászlajára «Haladjunk!» kettős feladatot tűzött maga elé, az egyik, hogy alapos, magasabb műveltséget nyújtson a nőknek, a másik pedig, hogy a vagyontalanokat önfentartási pályákra segítse. — Ez okból az egyesület kötelességének ismeri, hogy eme másik feladatnak is megfelelni igyekezzék. — S így most, midőn Ő Felsége kegyelméből — azon fenkölt szellemű férfiu, ki most hazánk közoktatásának élén áll — megnyitotta a nők számára az egyetemi tanulmányok némely szakmáját -- az egyesület ez irányban is alkalmat kiván nyújtani a nőknek, hogy tanintézetében eljuthassanak a képzettség ama fokáig, mely őket elvezesse az érettségi vizsgálatra.

Nagyon természetes, hogy csakis örömmel üdvözölheti az «Orsz. Nőképző Egyesület» a közoktatásügyi minister úr Ő Nagyméltóságának ama korlátozásait, melyek e tárgyba kiadott magas rendeletében foglaltatnak. Ez biztosítja, hogy csupán a valóban hivatottak számára és kellő szigor mellett lesznek és legyenek megnyitva a legmagasabb tudományos téren az önfentartási pályák.

Oly szerencsés volt a választmány, hogy dr. Beőthy Zsolt elnöksége alatt egy kiváló szakerőkből álló bizottságtól azon nagy horderejű igéretet nyerte, hogy az egyesület számára egy olyan *részletes tantervet fognak készíteni,* mely az egyesület kívánságainak és a kor követelményeinek is megfeleljen s melyen azután hosszabb ideig változtatni ne kelljen. Ezen bizottság általánosságban meg is tette javaslatait, a melyeket a választmány el is fogadott és azok alapján kimondja, hogy az egyesület *oly leányközépiskolát léptet életbe, a mely növendékeinek alapos általános műveltséget nyújtson és egyszersmind a növendékek kimüvelését az érettségi vizsga szinvonaláig vezesse.* Ez a középiskola legyen egységes 8 osztályú iskola, de számot vetve azzal a körülménynyel, hogy a szülőknek egy része a 16. életévvel befejeztetni óhajtaná leányaik iskoláztatását, a tanterv készíttessék úgy, hogy már a VI. osztály befejezésével bizonyos kerek általános műveltséget nyerjen a tanuló.

A nemzeti műveltség és érzület fejlesztése érdekében nagy súlyt kell fektetni a felállítandó középiskolában a nemzeti ismeretágaknak, így a magyar nyelvnek és irodalomnak, valamint a történelemnek és földrajznak tanítására s különösen az utóbbi tárgyak egész tantérve és tanmódja a fent említett czél szemmeltartásával állapítandó meg.

A középiskola azon tanulóinak, akik a VI. osztály bevégzése után abból kiválnak, külön végbizonyítványban fogja kitüntetni az intézetben nyert kiképeztetés fokát és eredményét. A most fennálló négy polgári osztály alakúl át megfelelő módosítással a középiskola négy alsó osztályává; a négy felső osztály fokozatosan lép a beszüntetendő tanítónőképző osztályai helyébe. — A latin nyelv az V-ik osztályától kezdve taníttatik facultative.

Nagyon kivánatos lenne még, ha a középiskola két legfelső osztálya mellett párhuzamosan magyar *nevelőnőket* (gouvernante) képző két osztályt is állithatna idővel az egyesület.

A választmány ezen ülésén fentebbi fontos tanügyi kérdésen kívül még egy másik — a családi életre nem kevésbbé fontos — kérdéssel is foglalkozott. Elhatározta ugyanis, hogy *háztartási tanfolyamot* nyit meg

februárban, hol a művelt körök leányai a legszükségesebb házi foglalkozásokban, úgy mint főzés, kenyérsütés, mosás, férfi-ing vasalás, ruhafoltozás, gépvarrás, szabászat stb. nyernének gyakorlati oktatást.

Minthogy ez az elméleti iskolai oktatással egy időben nem történhetik, azért csak tanulmányaikat bevégzett (legalább 15 éves) nők vétetnek fel az egyesület egy választmányi tagjának ajánlatára. — Szerény lesz a kezdet, de égető szükségnek tartja a választmány a háztartási tanfolyam életbeléptetését is, mivel tökéletes asszony csak az lehet, ki alapos műveltség mellett a gyakorlati téren is jártas.

A megboldogult elnök végbúcsujában az intézet vezetőségének melegen szívére kötötte, hogy használjanak fel úgy a tanárok, mint a nevelőnők minden kinálkozó alkalmat arra, hogy a növendékek lelkében megérleljék azt a meggyőződést, hogy minden tudásnak koronája a háziasság s a női hivatásnak mennél tökéletesebb betöltése s hogy a nőnek rendeltetése főképen az. hogy áldozatra kész önzetlen kedélye egész melegével házi körének központja, éltető lelke legyen.

*

Az «Országos Nőképző Egyesület» háztartási tanfolyamának programmja. 1. *A tanfolyam czélja:* a művelt osztályok leányait tanítás és gyakorlás útján jövendőbeli háztartásuk vezetésére képesíteni.

2. *Tantárgyak:* a) *Gyakorlatiak:* főzés, feltálalás, kenyérsütés, disznó-ölés, illetőleg a feldolgozás és az élelmi szerek eltartása beleértve a befőzést,* továbbá terítés és felszolgálás; ruhatisztítás és vasalás, fehérnemű készítése és javítása gépvarással egybekötve, szabás és ruhavarrás.

b) *Elméletiek: a) háztartási technologia.* A természettudományi ismeretek alkalmazása a háztartásban, különösen az élelmi szerek minőségének, hamisításának, tápláló és piaczi értékének ismertetése. A kerti növények és házi állatok tárgyalása természetrajzi és gazdasági szempontból hetenként 2 óra. *b) Háztartási könyvvitel* és számvetések és a háztartásban felmerülő okmányok és iratok ismertetése hetenként 1 óra. *c) Egészségtan* hetenként 1 óra.

3. A tanfolyam február 15-ével kezdődik és három hónapra terjed. A gyakorlati tanítás úgy folyik, hogy felváltva a leányoknak egyik csoportja a konyhában foglalatoskodik, a másik csoportja kézimunkát űz és így a növendék hetenként háromszor, minden második nap főz, a mely napokon az intézetben tartozik étkezni, a mennyiben a feltálalás, terítés, felszolgálás stb. begyakorlása érdekében szükséges, hogy a főző-növendékek rendes ebédet is tartsanak az intézetben.

4. A tanítás reggel 8 órakor kezdődik.

5. A tanfolyamba való felvétel feltételei, hogy az illető legalább 15 éves legyen és hogy az «Orsz. Nőképző Egylet» választmányának egyik tagja ajánlja.

6. Tandíj, a heti három ebédet bele számítva: havonként 16 frt, beiratási díj 2 frt; aki minden nap az intézetben kiván ebédelni, annak az — külön megállapodás alapján — szintén lehetséges, kik csak főzést kivánnak tanulni, havonkint 12 frtot fizetnek.

* A befőzés teljes begyakorlására az egyesület a gyümölcsérés idejében külön rövid póttanfolyamban kiván alkalmat nyújtani.

7. Oly vidéki növendékek, kik az intézetben kívánnak lakni, a teljes ellátásért és tandíj fejében havonkint 50 frtot fizetnek.

8. A növendékek a konyhában fehér kötöt viselnek.

9. A beiratásokat az egyesület iskoláinak igazgatósága eszközli (zöldfa-utcza 38. sz.). Beiratkozni lehet január 15-étől fogva.

Budapesten, 1896. január havában.

*

2. **«Reformjavaslatok a felsőbb leányiskolákra nézve»**. Ez a címe annak az 56 lapra terjedő füzetnek, mely a kolozsvári állami felsőbb leányiskola igazgatójának, de Gerando Antoninának tollából került ki, s a melyet szerző szívességéből én is megkaptam.

Hogy mohó vágygyal, a legnagyobb érdelődéssel vettem kezembe e füzetet, talán mondanom sem kell, hiszen 19 év óta állok én is a legrégibb vidéki állami felsőbb leányiskola élén, érdeklődve minden iránt, a mi a felsóbb leányiskolák ügyében történik, szűkebb körben, saját iskolám érdekében magam is tollat fogva olykor-olykor a helyi lapok hasábjain, az évi értesítőkben és felterjesztéseimben. — Érdeklődésemet fokozta még az a körülmény is, hogy a reformjavaslat oly időben jelent meg, midőn a változott viszonyoknál fogva a felsőbb leányiskolák reformjára valóban égető szükség van, s hogy a szóban levő füzetben egy oly nő hallatja szavát, ki lelke egész melegével csügg a nőnevelés ügyén, s ki nagy tudással, széles körű ismerettel, tapasztalással és hivatott írói tehetséggel rendelkezik s a kiről tehát jogosan feltehettem azt, hogy oly reform eszméket fog hangoztatni, a melylyel a felsőbb leányiskolák fejlődésének irányt szabva, útat mutatva, azok, a többi középiskolák között az őket megillető helyet elfoglalhatják.

Nem tagadom, hogy olvasva e füzetet, nagy lelki élvezetet találtam azokban az ideális fejtegetésekben, melyekben az eszményi tanítás módszerét ismerteti; a melyekben egy eszményi tanító képét tünteti fel és abban az eszményi női képben, melyet az általa contemplalt tanítás és nevelési módszer alapján nevelt nőben állít lelki szemeink elé. Szóval, gyönyörködtem a szépen szőtt irói ábránd képekben. — De meg kell vallanom, hogy átolvasva a füzetet, némi csalódással tettem le azt. Nem találtam benne azt, a mit kerestem, a mire most szükségünk van, *a mai felsőbb leányiskoláknak a kor követelményeinek megfelelő átalakítására vonatkozó realis javaslatot.* Ábránd képek, szép, de nagy részben megvalósíthatlan ideák, melyek egy költői lelket kielégíthetnek, de a gyakorlati pædagogust nem.

Hogy a felsőbb leányiskolák szervezete nem tökéletes, hogy mindenúja bb keletű szervezete lejebb és lejebb szállította annak középiskolai szívóját. arra rámutattam én is az 1894—95. évi értesítőben közölt iskola történetében; rámutatott arra igen részletesen a mult nyáron Kassán tartott országos középiskolai tanári gyűlésen Czigler Ignácz kolozsvári állami felsőbb leányiskolai tanár is. Módosításra, javításra kétségtelenül szükség van; de hogyan, ez a főkérdés. — E kérdés felett pedig annyival inkább kell gondolkoznunk, mert egy oly ténynyel állunk szemben, mely a felsőbb leányiskolákat közvetlen érintik, s a

melyet épen azért figyelmen kívül hagyni nem lehet. Értem, a nőknek egyetemi tanfolyam hallgatására nyert jogosultságukat.*

Köztudomású, hogy a közoktatási ügyeket oly meleg érdelődéssel, oly mély bölcsességgel s fáradhatatlan tevékenységgel szerető miniszterünk lehetővé tette azt, hogy a kiválobb tehetségű s szorgalmú nők, az orvosi, gyógyszerészi és tanári pályán is értekesíthetik magukat s biztosíthatják existentiájukat. — E nagy horderejű intézkedés bizonyára csak akkor fog válni valóban áldásossá, ha gondoskodva leend arról is, hogy a kik hivatásukat követve a nevezett életpályának valamelyikére akarják magukat képeztetni, az előfeltételeket nem magán uton, sok nehézséggel, még nagyobb költséggel szerezhetik meg, hanem nyitva fog állani részökre is oly középiskola, mely őket egyetemi tannlmányok hallgatására képesíti.

Ily előkészítő középiskolákká legyenek-e a mostani felsőbb leányiskolák, a mint azokat első szervezőjük Molnár Aladár is contemplálta, vagy maradjanak azok továbbra is azok a mik, t. i. általános míveltséget terjesztő intézetek, önállóan, függetlenül fejlődve minden életpályára képesítő iskolától; és akár olyanokká legyenek, akár ilyenek maradjanak, minő változtatások kivánatosak úgy azok tantervére, mint azok administratiójára nézve ? ezek most a megoldandó kérdések.

És ezekre a kérdésekre nem ad feleletet a szóban levő «Reformjavaslatok». Mert azt, a mit különösen «Az új iskolák administrátiójára» nézve a füzet utolsó fejezete ad, azt a kérdés megoldásának nem tekinthetjük.

Igaztalan lennék azonban, ha mind ezek daczára is el nem ismerném azt, hogy szerző nagy szolgálatot tett e kis füzet közrebocsátása által a nőnevelés ügyével foglalkozni szeretőknek. — Szép, igazán megszivlelésre méltó eszméket, gondolatokat találhat abban az, ki szeret a dologokról mélyebben gondolkozni; kit a nőnevelés iránti ügyszeretet lelkesít; és különösen, kik a nőtanítással foglalkozva, szép, de nehéz feladatuknak kellően meg akarnak felelni. — Épen azért szeretném, ha minden leányiskola könyvtárában meg lenne ez a kis füzet; ha a leányiskolák minden tanítója olvasná azt.

Hogy a reformokra nézve szerény véleményemnek is kifejezést adjak, részemről e kérdést csak úgy gondolom megoldhatónak, ha a felsőbb leányiskolák igazgatóit s kiválóbb tanerőit miniszter úr ő nagyméltósága egy tanácskozmányra összehívá s az ott közvetlenül hallott vélemények, vagy esetleg egy kiküldendő szűkebb körű bizottság írásban kidolgozandó munkálata alapján, dolgoztatná ki a felsőbb leányiskolák új szervezetét. Egyes röpiratok, vagy szórványosan itt ott megjelent czikkek nem ölelhetik fel a felsőbb leányiskolák újabb szervezésénél megoldandó kérdések egész összeségét; s elvégre is, egyesek véleménye lehet talán egyéni szempontból helyes, a helyi viszonyokra alkalmazva talán számbavehető is, de tárgyilagos kritika nem foglalkozván vele, egyoldalu nézet marad. Ha valahol, itt van helye igazán a több szem többet lát féle szólás figyelembe vételének. És én hiszem,

* A füzetke az idevonatkozó rendelet kibocsátása előtt látott napvilágot. Szerk.

hogy ha ő excellentiája a felsőbb leányiskolák életéből sok tapasztalattal bíró egyének véleményét meghallgatja, könnyűvé lesz téve a reformkérdés szerencsés megoldása.

M.-Sziget. *Marikovszky Menyhért.*

*

A Mária Dorothea-egylet erdélyrészi köre. Az erdélyrészi kör titkára Binder Laura megírta a kör 5 éves történetét. Nehezünkre esik, hogy helyszűke miatt egész terjedelmében nem közölhetjük a *Kolozsvár* tárczarovatában megjelent, érdekes és sok melegséggel megírt czikket. A kör munkás tagjaira és tisztviselőire való hálás megemlékezések között közöljük a tanulmányból a következőket :

«Midőn e sorokat írom, ép öt éve annak, hogy a Mária Dorothea-egylet igazgató választmánya Budapestről «az örök emberszeretet» nevében felhivást intézett a kolozsvári tanítónőkhöz ama czélból, hogy itt, Kolozsvártt, kört alakítsunk, a mely ugyanazon eszmékért lelkesüljön, küzdjön, s mindenek fölött dolgozzék, mint a központi egylet.

S a felhivás nem hangzott el hiába. Nemsokára egy előértekezletet tartottunk 1890. deczember végén, a mely megbeszélte a követendő eljárást, s az alakuló gyülés idejét. Az 1891 január 10-én meg is tartottuk ezt a felsőbb leányiskola helyiségében. A tisztikar megalakult. (Elnöke lett : de Gerando Antonina. Tiszteletbeli elnökök : Lázárné Kasztner Janka és özvegy Lengyel Dánielné. Alelnökök : Vadas Zsuzsika és Schwarzel Adél. Titkárok : Butyka Vilma és Keul Sarolta. Pénztáros : Lindner Auguszta. Ellenőrök : gr. Kornis Vilma, Gyürki Ilona. Jegyzők : Pap Mari, Binder Laura.*

És megindult a munka ; nem hirért, nem dicsőségért, s a legkevébbé jutalomért. Pályánkon a legnagyobb csapás okozta szenvedést : a munkaképtelenek szenvedéseit akarjuk enyhíteni, az elhagyott aggkor végnapjait földeríteni, számukra barátságos otthont nyujtani, az állomásra várakozóknak vagy átutazóknak ideiglenes hajlékot adni. S megvitatni a nevelés és tanítás kérdéseit. S hogy koronként az egész erdélyrészi terület tanítónői a lehetőségig részt vehessenek az ilyen pædagogiai értekezleteken, az is csak a Kolozsvártt megalapítandó tanítónői otthon fogja lehetővé tenni. Mert beláttuk már az első értekezlet alkalmával, hogy ama sok ezer nőnek (már akkor, 1890-ben, kb. 4000 rendszeresített állomáson működő tanítónőről, s összesen 9—10,000 olyan nőről szólott a statisztika, a kik neveléssel és tanítással keresik kenyerüket), egy Otthon nem elégséges. Ez is távol tőlünk, ott a fővárosban, hol az életfentartásért való küzdelem minden téren, s így talán a miénken is a legnagyobb ; ott, a hol az intéző körök szeme előtt mindig vannak és lesznek elegen, a kik méltán igénybe vehetik a M. D. E. egylet jótéteményeit.

De különben is, a mint nem egyszer a gyülések jegyzőkönyveiben és hirlapi czikkekben kifejtettük, Kolozsvárt földrajzi helyzete, a kultura és a tanításügy terén vitt szerepe egyenesen arra utalja, hogy a

* Természetes, hogy a tisztviselők semmiféle javadalmazásban sem részesülnek és nem is részesülhetnek. B. L.

Királyhágón inneni terület nevelési és tanítási mozgalmait éber figyelemmel, meleg részvéttel kisérje, a szellemi és erkölcsi kapcsot az e téren működők közt e hazarészben is fentartsa és erősítse. Baráti kezet nyújtson ott, a hol résztvevő baráti szívre, segítő kezet ott, a hol segítségre van szükség»

Ezen bevezetés után részletesen felsorolja a buzgó titkár az öt év történetét s végül a következőkben foglalja össze: «Az Otthon kérdése, melyet már öt év óta hangoztatunk, az a jelige, a melyet a kör zászlójára tüzött: «Teremtsünk Otthont az erdélyrészi munkaképtelenné vált, segély nélkül maradt vagy elaggott tanítónőknek! Emberbaráti szeretetünkkel enyhítsük ama tanítónők utolsó napjait, a kik a nemzeti kultura oltárán áldozták föl életök s tehetségök legjavát!

Ez az, a mit meg kellene, s meg kellett volna már valósítani!

De az Otthon pénztára még mindig oly szegény, hogy csak merész kombinációkkal lehetne az építkezést megkezdeni.

A központi választmány által megszavazott 1000 forinttal együtt alig 8400 forint a tőke.

S ha valaki tudni óhajtaná, hogy ez öt éves egyletnek hány alapító-, rendes- és pártoló tagja van, erre a következőkben válaszolhatok: (Lindner Auguszta buzgó pénztáros adatai nyomán.) Alapító tagok:

Lázárné Kasztner Janka, Fogarasiné Vadas Zsuzsánna, Gazsi József, Leyer Van Eugenia, Szász Domokos ev. ref. püspök, báró Jósika Samuné, Dalmai Géza bankigazgató, Szekula Ákos bankigazgató, kolozsvári takarékpénztár, Szenkovics Márton, Paál Ferencz tanitóképző int. igazgató, Weisel Anna, Lutzenbacher Pál főrendiházi tag, Biró Béla apát, plébános, Moldován Gergelyné. Összesen 15, kik a 1891—92—93-ik évben részesítették körünket ama kitüntetésben, hogy a kör alapító tagjai közé iratkoztak mind ama kikötéssel, hogy az 50 forint alapító tagsági díjat a Kolozsvártt alapítandó tanítónői Otthon javára adják . . .

A rendes tagok közül tagsági díjat fizetett (évi két forintot):

1891-ben	132	tag
1892-ben	124	«
1893-ban	84	«
1894-ben	113	«
1895-ben	54	«

A rendes tagok (évi 2 frt) egyszersmind az anyaegyesületnek is tagjai; élvezik mind ama jogokat, a melyek mint az országos M. D. E. tagjait megilletik, ezért tagsági díjaiknak felét (50%) az anyaegyesület pénztárába szolgáltatjuk (az alapszabályok III. fejezetének 5., 6. pontja értelmében).

A pártoló tagok közül tagsági díjat (évenkint 50 kr.) fizetett:

1891-ben	422	tag	(évi	ötven	krajczár)
1892-ben	223	«	«	«	«
1893-ban	97	«	«	«	«
1894-ben	175	«	«	«	«
1895-ben	43	«	«	«	«

A pártoló tagok csupán az erdélyrészi kör tagjai, az országos M. D. E. tagjainak jogaiban (az Otthonban nyujtott előnyük, fürdői kedvezmények stb.) nem részesülnek. (A kör alapszabályainak III. fejezete, 5., 6. pont.)

Összefoglalva végül a kör munkálkodásáról mondottakat, az öt év alatt volt összesen: 26 fölolvasás (részint bemeneti díjjal, részint a nélkül).

4 hangversenynyel összekötött tánczestély.

3 konczert (2 Kolozsvártt, 1 Sepsi-Szentgyörgyön).

1 gyermekmajális.

(Hogy az utóbb említett mulatságok olyan szép sikerrel jártak, erre nézve sokat köszönhetünk az elnökökön kívül ama hölgyeknek és uraknak, a kik, mint védők és rendezők az estélyek eredményét biztosították. Védők voltak a tánczestélyen: Szacsvay Sándorné, Sigmond Dezsőné, gróf Teleki Domokosné, Bölöny Bölönni Józsefné, Gyarmathy Miklósné, Albach Gézáné, báró Wesselényi Béláné, gróf Béldi Ákos, Galgóczy Tivadar altábornagy, Hegedüs Sándor országgyülési képviselő, báró Felitzsch Arthur, Hild Gyula altábornagy, Biró Béla apát-plébános, Dillmann Ferdinánd altábornagy, báró Mannsberg Sándor.)

Volt összesen 4 őszi közgyülésünk és 4 tavaszi nagy gyülésünk. Ezenkívül tartottunk havonkint rendes gyüléseket a nyári szünidő kivételével.

A kör választmánya csak az 1894. évben alakult. Hely szüke miatt e népes választmány névsorát nem közölhetem. Különben is az új alapszabályok értelmében (IV. fejezet, 7. *c)* pont) közelebbről a választmány új szervezését kell megejtenünk,

Természetes, hogy az öt év folyamán a tisztviselő testületben is változások történtek.

Jelenleg így alakult meg:

Elnök: de Gerando Antonina (1891 óta).

Tiszteletbeli elnök: Bethlen Karola grófnő (1894 óta).

Alelnökök: Schwarczel Adél (1891 óta), Tattiás Ferenczné (1893 óta).

Titkárok: Pap Mari, Binder Laura (1892 óta), Keul Sarolta (most másodizben 1894 óta).

Pénztáros: Lindner Auguszta (1891 óta).

Segédpénztáros: Pál Anna (1895 óta. Azelőtt, 1894-ben, Heinrich Józsa).

Jegyzők: Minánné Gutkovszky Józsa, Taufer Ilka (1892 óta). Kronpecher Hermin, Lederer Margit (1894 óta).

Ellenőrök: Imre Gerőné (1894 óta), Vermescher György (1893 óta).

Könyvtárosok: Biela Mária (most másodizben 1895 óta), Jurássy Berta (1894 óta).

S ha általános vonásokkal akarjuk a kör munkásságát vázolni, elmondhatjuk őszintén, hogy körünk nem csupán a jövedelem kedvéért — értve ezalatt természetesen az Otthon pénztárát — dolgozott, a népesebb gyülésein péld. mindig bizonyos művészi élvezetet is nyujtott a tagoknak. Enek, hegedű, zongora és gordonkajáték frissitette föl ilyenkor a szellemet a komoly tanácskozás után. E téren Rigó Anna, Márk Anna, Mikulik Gizella, Lázár Juliska, Urbanetz Emilia, Pourma Henrietta,

ifjabb Farkas János, Szerencsi Ede, Jurássy Berta működtek valóban elismerésre méltó művészettel. A fölolvasások és szavalatok is ilyenkor bemeneti díj nélkül történtek. Így olvastak: 1891-ben Schwarczel Adél alelnök: «Egy tanítónői Otthonban nyert benyomások» címmel, kedves, humoros modorban. 1892-ben Bányai Árpád tanítónőképző intézeti tanár († 1893-ban) ismertette Szabolcska Mihály költészetét. 1893-ban de Gerando Antonina beszélt arról: milyen hatással van és volt a zenetanítás a dijoni javító-intézet fegyenczeire. Ugyanezen évben Schwarczel Adél alelnök ismét olvas «Jóság és jótékonyság» czímmel, történeti adatokkal illusztrálva az emberi lélek e két nemes tulajdonságát. 1894-ben Kovács Dezső ev. ref. kolleg. tanár egy mulattató kis humoreszket olvas «Egy különös csigáról». 1895-ben dr. Versényi György felsőbb leányisk. tanár: «Medgyes Eszter» czímű kedves, megható költeményét szavalta el.

Mert körünk mindig szem előtt tartotta, hogy anyagi, szellemi téren egyaránt fejtsen ki munkásságot és így ne csak anyagi, de szellemi tőkéje is gyarapodjék. Mert hogy Pál apostol szavaival zárjam be soraimat: «A szeretet nem cselekszik éktelenül, nem keresi csak az önmaga hasznát, nem örül a hamisságnak, örül pedig az igazságnak, mindeneket elfedez, mindeneket eltür, azért most megmarad a hit, a reménység, a szeretet, ez a három! Ezek között pedig a legnagyobb a szeretet.» (Pál levele a korinthusbeliekhez.)

És mi hiszszük az apostolnak e szavait, hiszszük, hogy az erdélyi részek humánus közönségében megvan és meglesz a szeretet ügyünk iránt; hiszszük, hogy az erdélyrészi tanítónők törekvéseit nem tekinti hiábavalónak és erejéhez képest mindenki hozzájárul a czél megvalósításához, s e hitben, e reményben ajánljuk ügyünket a kör öt éves történetének e kis vázlata alapján is a lelkes közönség pártfogásába, figyelmébe, szeretetébe!

*

A M. D. E. budapesti tanítónői szakosztálya jan. 25-én tartott ülésében mintegy 70 tag vett részt. Gúta és Schön felolvasásainak meghallgatása mellett foglalkoztak a tagok a II. Egyet. Tanügyi Kongresszus «Nőnevelési Osztályának» előkészítésével. Nagy lelkesedéssel vették a tagok tudomásul elnöknek azon jelentését, hogy Wlassics Gyuláné a neki felajánlott elnöki tisztet elfogadta. Több vidéki testület jelentette be a kongresszuson való részvételét; felolvasták Gross Leopoldina fiumei felsőbb leányiskolai és Simon Karolin aradi polg. leányiskolai igazgatónők idevonatkozó levelét. Ez utóbbi 7 egyesületi tagot jelentett be s kilátásba helyezte az aradi szakosztály megalakulását. Batiné Stancsis Fanni Szegszárdról, Gallauner Luiza Újpestről a kongresszusi tételekhez hozzászólásaikat jelentették be. A Magyarorsz. Frőbel-nőegylet K. Jónás Ödönt, Dr. Ziffer Károlyt, Tercs Sándort és Kirchnerné Petrasevits Máriát küldte ki a kongresszus előkészítésére.

IRODALOM.

A «MAGYAR LÁNYOK», szerkeszti *Tutsek Anna*. Kiadja Singer és Wolfner könyvkereskedése. Hetilap fiatal leányok számára.

A «Magyar Lányok» lapja a f. évvel a második évfolyamba lép. Rövid pálya, az igaz, mit eddig megfutott, de nem dicstelen, s az ifjúsági irodalomban méltán hivatva van az első helyet elfoglalni. Mikor az első előfizetési felhívás a kezembe akadt, idegenkedve tettem azt le, s mintegy elkomolyodva gondolkodtam a mostani nevelési irányról, ami a kis gyermekek, serdülő leányok kezébe ujságot kiván adni. Bizony a mi gyermek- és serdülő leánykorunkban tiltott gyümölcs volt az ujság, az igaz nem is volt még meg bennünk az a mindent tudni vágyás, mint a mostani gyermekeknél, a mai rohanva tanulni akaró világban. S íme, itt is bebizonyult, hogy még az ördög sem olyan fekete, mint a milyennek festik. A «Magyar Lányok» lapjának már első évfolyama is meggyőzött arról, hogy nagy hiányt pótol leánynevelésünkben. Hiányt pótolna még úgy is, ha nem ezzel a kiválóan gondos szerkesztéssel kerülne leányaink kezébe. Így minden édes anya nyugodtan adhatja serdülő leányának, mert nem csak felületes szórakozást fog az benne találni, hanem nemes szórakozása mellett is mindig tárul elé valami tanulni való, a mivel szívét-lelkét nemesítheti, tudását, ismeretkörét egyéniségének megfelelően bővítheti. Nagy elismerés illeti a «Magyar Lányok» lapját legkivált azon magyar szellemért, a mi minden egyes lapját áthatja. Munkatársai között találjuk kiválóbb magyar iróinkat, kik a gyermekirodalomban már más helyen is s más alkalommal is a legnagyobb elismerést aratták, mint Benedek Elek, Pósa Lajos, Tábori Róbert, Tábori Róbertné, Büttner Julia és Lina, Harmath Lujza, Fanghné, Gyarmathy Zsigáné, s maga a jeles szerkesztő Tutsek Anna stb. Örömmel észleltem, hogy kevés benne az idegen, az idegenszerűség úgy tartalmára, mint stylusára nézve, s ezen körülmény nagyban hozzájárult ahhoz, hogy nemcsak kibékültem a «Magyar Lányok» lapjával, hanem olvasása lelkemet még azzal a megnyugvással is eltölté, hogy hatalmas tényező ez mint nevelési eszköz is; leányainknak barátja, útmutatója, tanácsadója s mint ilyen hivatva van leányainkat igazán, öntudatosan magyarrá tenni. Ime bevallhatom, hogy a «Magyar Lányok» lapja, mint ifjúsági lap, tartalmával, irányával tényleg meghódított, de a czimére nézve mégis volna némi észrevételem. A czím az én szerény nézetem szerint nagyon sokat akar mondani, még is keveset mond, tulajdonképen nem fejezi ki elég szabatosan azt, a mi lenni akar. Talán nemcsak nyelvérzékünknek tetszenék jobban, de nyelvtanilag és stilisztikailag helyesebb volna egy szabatosabb, határo-

zottabb megjelölés, pl. «Magyar Lányok lapja, vagy ujsága» — mindazonáltal ez nem von le semmit sem, az ujság tartalmi kiválóságából, sem a szerkesztő érdemeiből. S én ezért igazán a magyar leányok érdekében óhajtom, hogy terjedjen el minél jobban a «Magyar Lányok» lapja s terjeszsze azt az igazi magyar műveltséget kunyhóban és palotákban egyaránt. Nem volna szabad egy ifjúsági könyvtárból sem hiányoznia (utólagos kötetekben is megszerezhető), mert maga egész kis könyvtárt pótol. Ez okból jónak látnám, ha az iskola hatóságok figyelmét — talán miniszteri ajánlással — komolyan felhívnák rá. Én a meddig szavam elhat, a legmelegebben ajánlhatom. *S. R.*

*

«EMIL», VAGY A NEVELÉSRŐL. Irta *Rousseau J. J.* A franczia eredetiből magyarra fordította *Füredi Ignácz*, képzőtanár és gyakorló-tanító Budapesten. — Második javított kiadás. — Franklin-Társulat.

Íme második kiadásában fekszik előttünk Rousseau «Emil»-je Füredi Ignácz fordításában. Örvendetes tény, ha komoly irányú munka nálunk második kiadást ér, — jele annak, hogy mindinkább növekedik a komoly irodalmat kedvelő olvasók száma. S hogy most már az «Emil»-ben mind nagyobb közönség gyönyörködik, annál örvendetesebb, mert e műnek olvasása nemcsak azoknak hoz közvetetlen hasznot, a kik azt tanulmányozzák, hanem közvetve azoknak is, a kikre a könyv olvasói e mulhatatlan becsű munkában foglaltatott nevelési elveket alkalmazzák. Mert hiszen első sorban azokat érdekli az «Emil», a kik neveléssel, tanítással foglalkoznak: a tanítókat, nevelőket, az apákat, de mindenek fölött az anyákat, a kik számára tulajdonkép írta Rousseau az «Emil»-t. S ezek mindenesetre sok megszívlelni valót találnak e könyvben, első sorban pedig anyagot a gondolkodásra. S ha nem is követhetik feltétlenül mindazt, a mit Rousseau ajánl, mert a 19. század nevelési eszméi sokban ellenkeznek Rousseau nézeteivel, s mi, kik a korral haladunk, belátjuk, hogy nem vihető keresztül mindaz, a mit ő követel, — már maga a tény, hogy minden anya, ki az «Emil»-t olvassa, gondolkodni fog az abban foglaltakon, nagyot lendíthet a nevelés ügyén.

Ily műnek magyar fordítása valóságos nyereség irodalmunkra nézve, s Füredi úr mindazok elismerésére számíthat, a kik szívükön hordozzák a komoly irányú irodalom fejlődését, gyarapodását. A magyar Rousseau gyors elterjedése első sorban a kitünő fordításnak köszönhető: a komoly irodalmat kedvelő műveltebb közönség ízlése idegenkednék a rosszúl fordított munkáktól. Füredi úr Emilje az eredetiség közvetlenségével hat: a fordító beleélte magát tárgyába s sértetlenül hagyva a munka eredetiségét, mégis eredeti munkát alkotott belőle. A nyelvezet magyaros és sok tudományos kifejezése mellett is eléggé népszerű, az irálya világos és könnyen érthető. A hol a fordító azt találja, hogy

a magyar kifejezés nem felel meg teljesen az eredetinek, ott az utóbbit zárjelben közli, csakhogy idegenszerűt ne vigyen bele a magyar szövegbe s ezt dicsérőleg kell kiemelnem. E műről jó lelkiismerettel elmondhatjuk: Íme egy népszerű, tudományos, s a mellett szórakoztató, eleitől végig érdekes mű. Nagy elismerés illeti a Franklin-Társulatot, hogy fáradságot s költséget nem kímélve, az «Emil» második kiadását oly díszes kiadásban jelentette meg, mely a mű kedveltségét bizonyára csak emelni, elterjedését pedig előmozdítani fogja. *Major Gyuláné.*